



РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И  
ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ**

# **Стратегија за животна средина и климатски промени 2014-2020**

**мај 2015**

## Содржина

<b>1</b>	<b>ВОВЕД</b> .....	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>ВИЗИЈА</b> .....	<b>6</b>
<b>3</b>	<b>ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ</b> .....	<b>7</b>
3.1	Општи услови во Република Македонија .....	7
3.2	Институционален систем за заштита на животната средина во Република Македонија .....	9
3.3	Законодавство и плански документи во областа на животната средина .....	11
3.4	Политики во областа на животната средина и предизвици во контекст на ЕУ-Водечка европска политика за животна средина .....	16
3.5	Република Македонија и меѓународната соработка .....	20
3.6	Притисоци врз животната средина и климата .....	21
3.6.1	Енергетика .....	21
3.6.2	Транспорт .....	23
3.6.3	Индустија .....	23
3.6.4	Земјоделство .....	24
3.7	Здравје и добросостојба во животната средина во Република Македонија .....	25
<b>4</b>	<b>ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЈАТА</b> .....	<b>27</b>
<b>5</b>	<b>ПРИОРИТЕТНИ ПРАШАЊА ВО ОБЛАСТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА</b> .....	<b>28</b>
5.1	Хоризонтално законодавство .....	28
5.1.1	Краток опис на постојната состојба .....	28
5.1.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	29
5.1.3	Цели .....	30
5.2	Управување со отпад .....	30
5.2.1	Краток опис на постојната состојба .....	30
5.2.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	34
5.2.3	Цел .....	35
5.3	Управување со води .....	36
5.3.1	Краток опис на постојната состојба .....	36
5.3.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	39
5.3.3	Цел .....	41
5.4	Квалитет на воздухот .....	41
5.4.1	Краток опис на постојната состојба .....	41
5.4.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	44
5.4.3	Цел .....	45
5.5	Заштита на природата и биолошката разновидност .....	46
5.5.1	Краток опис на постојната состојба .....	46
5.5.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	48
5.5.3	Цел .....	49
5.6	Контрола на индустриско загадување и управување со ризици .....	49
5.6.1	Краток опис на постојната состојба .....	49
5.6.2	Идентификувани недостатоци од областа и потреби за подобрување .....	51
5.6.3	Цел .....	52

5.7	Хемикалии.....	53
5.7.1	Краток опис на постојната состојба.....	53
5.7.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	54
5.7.3	Цел .....	55
5.8	Бучава .....	55
5.8.1	Краток опис на постојната состојбата .....	55
5.8.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	56
5.8.3	Цел .....	56
5.9	Шумарство .....	57
5.9.1	Краток опис на постојната состојба.....	57
5.9.2	Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување .....	58
5.9.3	Цел .....	58
<b>6</b>	<b>Климатски промени .....</b>	<b>59</b>
6.1	Вовед.....	59
6.2	Краток опис на постојната состојба .....	60
6.3	Идентификувани недостатоци во секторот климатски промени.....	64
6.4	Цел.....	65
<b>7</b>	<b>АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ.....</b>	<b>66</b>

## 1 ВОВЕД

Изработката на Стратегијата за животна средина и климатски промени (во понатамошниот текст "Стратегија") произлезе од потребата да се дефинираат целите и приоритетите на политиките во областите на животната средина и климатските промени за периодот 2014-2020 година, кои ќе доведат до подобрување на квалитетот на животната средина и животот на граѓаните. Стратегијата ќе даде насоки за постигнување на овие политики, преку надградување на постојниот систем за животна средина и климатски промени и подготовка за претстојните предизвици, на патот на земјата кон одржливиот развој и подготовка за процесот за европска интеграција.

Концептот за одржлив развој треба да стане одредница за развојот на државата, водејќи кон усогласување на целите на животната средина со долгорочните национални, социјални и економски интереси, во поширок контекст. Во оваа смисла, Стратегијата ја поддржува потребата за вградување на прашањата за животната средина и климатските промени во други секторски политики.

Воедно, Стратегијата зема предвид дека интеграцијата во ЕУ не е само усогласување на законодавството, туку и спроведување на европските стандарди и критериуми утврдени со националното законодавство, како целосен процес за приближување во животната средина и климатските промени. Тоа ќе значи промени во постојната институционална поставеност и ангажирање на човечки и финансиски ресурси, доволни за постигнување на утврдените цели.

Почнувајќи од тековната состојба во животната средина, преку идентификување на проблемите и недостатоците во различни области, Стратегијата поставува насоки за надминување на притисоците и утврдување на приоритети, цели и мерки што треба да се спроведат со цел да се подобри квалитетот на животот и животната средина.

Планирањето на приоритетите и целите, кои треба да се реализираат во периодот 2014-2020, се заснова на претпоставката дека Република Македонија ќе започне со преговори за Поглавјето за животна средина најдоцна до 2016, а ќе ги затвори во текот на 2020. Оттука, како предвиден датум за полноправно членство на Република Македонија во ЕУ се зема 2022 година. Целта на одредување на овие датуми е да се воспостави почетна точка за утврдување на временската рамка за спроведување на предложените мерки и активности. Воедно, тие ќе се користат како ориентација за потребната помош, неопходна за усогласување на критериумите за членство во ЕУ.

Во овој контекст, кога се предлагаат приоритетните мерки и активности, треба исто така да се земе предвид изводливоста на нивната реализација. Тоа значи дека треба да се земат предвид финансиските можности, економските потенцијали, секторските политики, социјалните и други релевантни аспекти.

Секторот животна средина или Поглавје 27 е едно од најкомплексните поглавја кое бара големи напори за координација, инвестиции и огромни одговорности на администрацијата на централно и локално ниво. Покрај тоа, секторот животна средина претставува едно од најскапите поглавја во процесот на пристапување кон ЕУ. Правата и обврските, утврдени во законодавството за животна средина, вклучуваат голем број засегнати страни, почнувајќи од граѓанинот како индивидуа и дел од колективниот систем, преку граѓански здруженија, бизнис секторот, локалните

самоуправи и разни други страни, кои имаат свој интерес во обезбедување на здрава животна средина.

Улогата на Министерството за животна средина и просторно планирање-МЖСПП (како одговорно владино тело за известување за Поглавјето 27), е координација на активностите за подготовка и следење на понатамошната имплементација на овој стратешки документ. Механизмите за вклучување на засегнатите страни се поставени со Законот за животната средина, а механизми за мониторинг и известување за активностите, спроведени од страна на други релевантни владини институции, понатаму треба да се спроведуваат. Учеството на засегнатите страни во процесот на изработка на овој стратешки документ е значаен од аспект на утврдување на нивните интереси, но исто така и од аспект на согледување на идните обврски и права.

Процесот на децентрализација бара идентификување на бројот на приоритетни акции за олеснување на процесот на пренесување на надлежностите од централно на локално ниво. Потребно е натамошно зајакнување на регионалните и локалните структури за имплементација на националното законодавство, како и за зголемување на апсорпционите капацитети за странска помош. Во овој контекст, утврдените мерки во оваа Стратегија имаат за цел, во процесот на децентрализиран систем на управување со животната средина, да се идентификуваат потребите за зајакнување на административните и човечките капацитети. Правилното управување со животната средина бара поактивно вклучување, како и зголемување на капацитетите и на другите релевантни партнери (граѓански сектор, бизнис сектор, научна заедница) и други јавни институции и тела.

Преку анализи на областите животна средина и климатски промени, Стратегијата има цел да промовира и дефинира конкретни мерки за подобрување на институционалниот капацитет за спроведување на националното законодавство и надминување на проблемите во областа на животната средина и климатските промени, истовремено обезбедувајќи достапен соодветен национален и странски финансиски капацитет. Паралелно на тоа, во процесот на изработка на Стратегијата, беше земено предвид користење на ресурси од постојните финансиски инструменти и механизми, како што е инструментот на ЕУ за претпристапна помош-ИПА 2 (програмски период 2014-2020 година), билатерална и мултилатерална финансиска помош.

## 2 ВИЗИЈА

„Зачувување, заштита и унапредување на квалитетот на животната средина и квалитетот на животот на граѓаните, со цел да се овозможи одржлив раст кој ќе придонесе кон постигнување на глобалните цели за животна средина“

За повеќе од 20 години, глобалната политика за животната средина се фокусираше првенствено на развој на правна рамка за животната средина, која се заснова на намалување или елиминирање на штетите во животната средина.

Визијата на Стратегијата за секторот животна средина и климатски промени е да се насочи земјата кон поурамнотежен развој, преку превенција и воведување на концептот на одржлив развој. Со оформување на политиките за континуиран економски и социјален напредок, без да се наштети на животната средина и природни ресурси, во иднина ќе се обезбеди подобрување на квалитетот на животната средина и животот на граѓаните. Ова се потпира на амбициозната идеја дека развојот ќе ги земе предвид животната средина и климатските промени на некое

ниво, како економски и социјални придобивки. Со овој пристап, визијата на Стратегијата е да даде придонес на земјата во постигнување на целите на ЕУ и глобалните цели.

## ПРИНЦИПИ

Стратегијата ги зема предвид следните општи принципи:

- Република Македонија го прифаќа концептот за одржлив развој, како начин кој води кон економски напредок и социјална добросостојба на начин кој нема негативни последици врз животна средина,
- Република Македонија ќе се приклучи на Европската Унија до 2022, постигнувајќи ги стандардите и критериумите на ЕУ,
- Република Македонија ги исполнува обврските на меѓународните договори за заштита на животната средина и климатските промени,
- Целите и приоритетите на стратешките документи во областа на животната средина и климатските промени се реални и достижни,
- Во иднина ќе бидат решени главните тековни еколошки проблеми со кои се соочува општеството.

Стратегијата ја препознава потребата за промена на постојните трендови и практики кои и' штетат на животната средина. Врз основа на потребата за промена и одржливост, Стратегијата се темели на следните принципи:

- ✓ Целите за животна средина и климатски промени можат да се постигнат само доколку заштитата на животната средина ги интегрира областите кои предизвикуваат штети врз животната средина;
- ✓ Заштитата на животната средина мора да се темели на поделена одговорност, бидејќи само со целосна соработка на засегнатите страни може да се постигнат договорените мерки;
- ✓ Унапредувањето на животната средина подразбира користење на механизми и инструменти за заштита на истата, како и поттикнување доброволен пристап кој се заснова на свесноста за секојдневните потреби за активна грижа за животната средина.

## 3 ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ

### 3.1 Општи услови во Република Македонија

Република Македонија е континентална земја, лоцирана во средишниот јужен дел на Балканскиот Полуостров, која граничи со Србија на север, Бугарија на исток, Грција на југ и Албанија на запад. Територијата на земјата изнесува 25,713 km<sup>2</sup>. Главен и најголем град во државата е Скопје, кој воедно претставува и административно политички, стопански, културен и образовно-научен центар.

Географската поставеност на државата ја дефинира централната долина на реката Вардар и високите планински масиви долж нејзините граници: Динарскиот планински венец во западниот и централниот дел на земјата и Родопскиот планински венец во источниот. Околу два проценти од површината на земјата е покриена со вода. Земјата има 35 големи и мали реки, 3 природни езера и 50 вештачки езера. Земјата се наоѓа на раскрсница меѓу две главни климатски зони и тоа медитеранската и континенталната клима. Шумите покриваат 40% од земјата, а ливадите и пасиштата-24%. Околу 17% од земјиштето е обработливо, а 1% е со повеќесезонски насади.

Земјоделските производи се разновидни, водечко место во обработливите површини и имаат житните култури (најмногу пченица). Во останатиот дел учествуваат насадите од зеленчук, лозја, овошја и тутун.

Република Македонија не располага со извори на сурова нафта или природен гас. Државата е целосно зависна од увоз на енергија, потпирајќи се на други земји за целосно снабдување со нафта или нафтени деривати, природен гас, како и електрична енергија. Од друга страна, земјата располага со значителни минерални ресурси, како: железо, бакар, олово, цинк и никел.

Во согласност со последната процена од 2012 година, Република Македонија брои 2.062.294 жители, што е за 1,97% повеќе од 2002 година, кога е спроведен последниот Попис на население, станови и домаќинства (2.022.547 жители). Околу 60% од населението живее во урбаните подрачја.

Република Македонија има едностепена локална самоуправа организирана во 80 општини и градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа. На регионално ниво утврдени се осум (8) плански региони (НТЕС-3) кои служат за статистички и економски цели.

Досегашните истражувања укажуваат на постоење на неповолни трендови на некои демографски карактеристики, врз кои може да се интервенира единствено преку активна популациона политика, вклучувајќи изразита регионална нерамномерност во растот на населението, повисок во однос на развиените европски земји, промени во старосната структура со тренд на зголемување на бројот на стари лица, нето стапка на репродукција на вкупното население различна кај постојните социо-економски и други структури, изразени разлики помеѓу урбаните и руралните средини и др.

Врските меѓу Европската Унија и Република Македонија постепено се развиваат со текот на годините. Европската интеграција е на врвот на владината агенда уште од независноста на државата и членството во Европската Унија и понатаму е стратешка цел на државата.

Во 2001 година, односите меѓу земјата и Европската Унија (ЕУ) почнаа да се развиваат во контекст на Процесот на стабилизација и асоцијација (ПСА). Како долгорочна обврска на регионот во поглед на политичките напори, како и финансиските и човечките ресурси, ПСА постепено овозможи поблиска врска со ЕУ. Врз основа на стимулации и обврски, овие договорни односи ги подразбираат Договорот за стабилизација и асоцијација (ДСА) и програмата за помош: програмата за помош на заедницата за реконструкција, развој и стабилизација (КАРДС). Потпишан во април 2001 година, за да стапи во сила три година подоцна, ДСА се заснова на постепено остварување на зона за слободна трговија и реформи, со цел приближување кон стандардите на ЕУ.

Во декември 2005 година, со оглед на тоа дека се постигна значителен напредок во спроведувањето на Договорот од Охрид и Договорот за стабилизација и асоцијација, Европскиот совет ѝ додели кандидатски статус на Република Македонија за членство во Европската унија, но без јасен датум за почнување на преговорите.

Паралелно со преговорите на Европската унија, Република Македонија, во април 2003 година, стана полноправна членка на Светската трговска организација (СТО). Од 1999 година, кога се приклучи на Акцискиот план за членство, земјата сè уште бара членство во НАТО од 1999 година.

Владата спроведе бројни економски реформи, чија цел е стимулирање на економскиот раст и подобрување на животните стандарди на населението, преку



развој на приватниот сектор, подобрување на инвестициската клима и креирање поголем број работни места. Република Македонија е мала, со отворена економија и релативно добро интегрирана во меѓународната трговија. Земјата е повеќепартиска парламентарна демократија, политичкиот систем се заснова на поделба на власта на извршна, законодавна и судска.

Во текот на 2013 година македонската економија значително закрепна, при што е регистриран реален раст на БДП од 3,1%, наспроти малиот пад во претходната година. Растот главно беше воден од нето-извозот и зголемената јавна потрошувачка, во насока на понатамошно постепено намалување на невработеноста во економијата. Во овој контекст, важно е да се истакне влијанието на новите производствени капацитети кои значително придонесуваат за извозот, обезбедувајќи поголема разновидност и флексибилност. Амбиентот за спроведување на монетарната политика во текот на 2013 година може да се оцени како поволен, со оглед на релативно стабилната стапка на инфлација и солидното ниво на девизни резерви. Просечната годишна стапка на инфлација изнесуваше 2,8%.

### **3.2 Институционален систем за заштита на животната средина во Република Македонија**

Уставот на земјата содржи одредби кои се однесуваат на заштитата на животната средина (Член 8 и 43). Повеќето прашања за заштита на животната средина се децентрализирани. Амандманот XVII од Уставот на Република Македонија пропишува „во единиците на локалната самоуправа, граѓаните непосредно и преку претставници учествуваат во одлучувањето за прашања од локално значење, а особено во областите на јавните служби, урбанизмот и руралното планирање, заштитата на околината“.

Поглавјето за животната средина е сложено во однос на функциите на животната средина и за исполнување на националните барања во областа на животната средина бара вклученост на голем број владини институции со нивните органи во состав, единици на локална самоуправа (ЕЛС), научни институции, професионални асоцијации, здруженија на граѓани, како и бизнис секторот.

Најголема одговорност има Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) и неговите органи во состав: Управа за животна средина и Просторен информативен систем. Во 2014 година, Државниот инспекторат за животна средина доби независен статус како дел од инспекцискиот совет.

Сите функции, кои ги бараат ЕУ и националното законодавство во областа на животната средина, можат непречено и ефикасно да се спроведат само преку добра комуникација, соработка и координација меѓу Министерството за животна средина и просторно планирање и другите министерства, особено Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ), Министерството за економија (МЕ), Министерството за транспорт и врски (МТВ), Министерството за здравство (МЗ), Министерството за финансии (МФ) и Министерството за внатрешни работи (МВР).

Владините институции се главно одговорни за воспоставување на законите, подготовка на документите за креирање на политиката и планските документи, финансиските планови и предлагање на економски инструменти, подготовка на раководство и методологии, обезбедување на обуки и пренесување на информациите од областа на животната средина. Техничките органи во рамките на овие институции се одговорни за мониторинг, регистрација, постапки за издавање

лиценци и дозволи, јавни информации и консултации, собирање на податоци и известување.

За да се избегне преклопување на надлежностите меѓу Министерството за животна средина и просторно планирање и други владини институции, околу разни прашања од клучна важност, потребно е јасно разграничување на надлежностите кои се регулираат во согласност со новото законодавство во областа на животната средина, како и законодавството од другите сектори (кои покриваат прашања како што се: енергетика, индустрија, транспорт, земјоделство, здравје, управување со хемикалии, градежни работи итн.).

Постојано се зајакнуваат капацитетите на единиците на локална самоуправа (ЕЛС)/ општините во согласност со законот за децентрализација, а во новото национално законодавство за животна средина за истите се пропишуваат нови улоги и одговорности. Законот за единиците на локалната самоуправа од 2002 година делегира бројни надлежности на општинско ниво, вклучувајќи ја и надлежноста за вршење на урбанистичко и рурално планирање, планирање во животната средина на локално ниво и заштита на животната средина, регулирање на природата и просторот, комуналните услуги како што се снабдување со вода, третман на отпадни води, собирање, транспорт и одлагање на комунален отпад и надзор на активностите кои се вршат под општинска надлежност. Исто така, ЕЛС се надлежни (врз основа на член 24 од Законот за животна средина) за оценување на Елаборатот за заштита на животната средина, кој го подготвува инвеститорот/застапник за одредени помали активности и проекти (во споредба со оние одредени со подзаконските акти кои се под надлежност на централните власти).

Голем дел од одговорностите за спроведување и инспекција се делегирани на единиците за локална самоуправа. Законот ја воведува и можноста за меѓуопштинска соработка во вршење на функциите кои се под општинска надлежност. Тоа бара взаемна согласност/договор меѓу вклучените општини.

Единиците на локална самоуправа имаат и улога на инспекција и спроведување во областа на животната средина. Покрај државните инспектори за животна средина, има и локални инспектори за животна средина, назначени од страна на единиците на локална самоуправа. Тие вршат редовна инспекција на спроведувањето на законодавството од областа на животната средина и мерките за ублажување на влијанието во инсталациите со Б ИСКЗ дозволи и компаниите обврзани да подготват Елаборат за заштита на животната средина.

Бизнис заедницата општо (вклучувајќи ги големите индустриски капацитети и капацитетите за производство на електрична енергија, како и малите и средни претпријатија), како оператори, имаат одговорност да вршат сопствен мониторинг и известување за емисиите, да подготвуваат документи за политиките како што се плановите за управување со ризик и итни случаи, да стекнуваат и задржуваат работни лиценци и дозволи за усогласување со оперативни планови (за постојни инсталации) и дозволи за интегрирано спречување и контрола на загадувањето-ИСКЗ, да одговорат на барањата од плановите за мониторинг и ублажување на влијанието, кои се дел од Студијата за оцена на влијанието врз животната средина, да обезбедат јавни информации, собирање на податоци и да известуваат до одговорните институции во поглед на собирањето податоци за животната средина.

Поставувањето на техничките стандарди, акредитацијата на лаборатории, инспекцијата и сертификацијата се одговорност на Институтот за стандардизација, преку Техничките комитети кои се состојат од претставници од владини, академски

институции и технички експерти и Институтот за акредитација. Во претстојниот период нивната улога ќе биде поважна пред се заради фактот што речиси сите директиви на ЕУ бараат поставување на разни технички стандарди (на пример, за емисии, методи за анализирање на податоци, мониторинг и соопштување на податоци, методологии итн.) и акредитирани лаборатории за мониторинг на состојбата во животната средина.

Научните институции имаат главна одговорност да обезбедат техничка помош на владините институции за време на процесот на подготовка на нацрт-прописи, поставување на техничките стандарди, процесот на креирање на политика, подготовка на насоки и обезбедување обуки, како и за време на процесот на информирање и консултации со јавноста. Некои лаборатории, во рамките на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Македонската академија на науките и уметностите, имаат опрема, обучен персонал и можности да вршат мониторинг на животната средина и квалитетот на производите, како и да спроведуваат разни истражувања.

Улогата на професионалните асоцијации (на пример Стопанска комора на Република Македонија, Асоцијација на пакувачи, Асоцијација на ракувачи со секундарни суровини, Асоцијација на фармери, Македонска асоцијација за енергетска ефикасност (МАЕЕ), Асоцијација на продавачи на автомобили, Асоцијација на комунални претпријатија итн.) е да дадат технички придонес во процесот на информирање и консултации со јавноста, да го поддржуваат процесот на подготовка на прописи со совети за практично спроведување на законодавството и за време на процесот на одредување на техничките стандарди.

Речиси сите директиви на ЕУ и Архуската конвенција бараат информирање, учество и консултации со јавноста за време на процесот на спроведување. Во постојната правна рамка има одредби кои ги наведуваат обврските на владините институции да го организираат процесот на консултации со јавноста на различни теми (како оценка на влијанието врз животната средина-ОВЖС, процедури за ИСКЗ, подготовка на стратешки плански документи, прогласување заштитени подрачја и сл.), да ги пренесуваат информациите од областа на животната средина и да организираат кампањи за подигнување на јавната свест. Овие активности ги покрива Канцеларијата за комуникација со јавноста во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Здруженијата на граѓани за животна средина, застапувајќи го мислењето на јавноста, имаат многу голема улога во овие процеси на консултација, но учеството на јавноста е се уште во рана фаза. Овие здруженија се главно фокусирани на спроведување на проекти од областа на животната средина со мал обем, спроведување кампањи за подигнување на јавната свест и информирање на јавноста, истражување и мониторинг, како и зајакнување на капацитетите на заинтересираните страни за животна средина. Сепак, во текот на годините некои од нив ги зајакнаа сопствените капацитети и почнаа да работат на имплементација на проекти со пообемни финансиски договори и активности.

### **3.3 Законодавство и плански документи во областа на животната средина**

#### **Законодавство**

Процесот на усогласување со законодавството на ЕУ започна со потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација (Член 68 и 103). Кандидатскиот статус го

направи овој процес подинамичен. Секторот постигна високо ниво на транспонирање на законодавството на ЕУ (околу 80%), но спроведувањето на одредбите не е задоволително. Транспонирањето во областа на климатските промени е на ниско ниво заради статусот на Република Македонија во рамките на Конвенцијата на ОН за климатски промени, кој е различен од ЕУ земјите членки, а како резултат на тоа се разликуваат и обврските.

**Законот за животна средина** од 2005 година ги содржи основните принципи за заштита на животната средина, кои се основа за дефинирање на процедурите за управување со животната средина, кои се заеднички за сите закони кои регулираат одделни медиуми на животната средина.

Правната рамка за управување со отпадот се воспостави со **Законот за управување со отпадот** од 2004 година. Релевантните директиви на ЕУ беа транспонирани во Законот за управување со отпадот (ЗУО), земајќи ги предвид и локалните услови. Законот регулира прашања во поглед на рамковната политика за отпад; за опасен отпад; за депонии; за отпадни масла; полихлорирани бифенили и пчолхлорирани трифенили (ПХБ/ПХТ); за горење на неопасен и опасен отпад; за батерии и акумулатори кои содржат опасни супстанции; за пакување и отпад од пакување; за искористени возила; за отпад од индустријата која користи титаниум диоксид. Законот за управување со отпадот, исто така, дава основа за донесување на неколку подзаконски акти. Законот ги вклучува основните принципи за управување со отпад (принципот за заштита на животната средина при управувањето со отпад-минимизирање на отпадот, принцип на претпазливост, блискост, универзалност на услуги, принцип загадувачот плаќа, систем на враќање, итн.).

Управувањето со отпадот, како јавна услуга, се базира на принципот на универзалност на услугите (недискриминација, одржливост, квалитет и ефикасност, транспарентност, достапна цена и целосно покривање на територијата).

Прашањето за управување со мил од третман на урбани отпадни води се регулира со Законот за води. Усвоени се посебни закони за пакување и батерии и акумулатори, Законот за управување со пакување и отпад од пакување во 2009 година, Законот за управување со батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори во 2010 година и Законот за електрична и електронска опрема и отпад од електрична и електронска опрема во 2012 година. Исто така, усвоени се подзаконски акти кои се засноваат на овие закони.

Новиот **Закон за води** од 2008 година го воведува пристапот на интегрирано управување со водите и усогласување на националното законодавство со релевантното законодавство на ЕУ.

Законот ги вклучува сите аспекти на управување со води: користење на водните ресурси и распределба; заштита од и контрола на загадувањето; заштита од штетното дејство на водите и одржливо планирање во управувањето со водите. Законот за води е рамковен закон и содржи општи стандарди и принципи, права, обврски и надлежности на државните административни органи, единици на локална самоуправа, како и права и обврски на правните и физичките лица во доменот на управување со води.

Законот регулира прашања кои се однесуваат на сите површински и подземни води; капацитетите и службите за управување со води; институционалната поставеност и финансирањето на управувањето со води, како и условите за начинот и процедурите за користење или испуштањата во води и меѓународната соработка во областа на

управувањето со водите. Законот за води ја утврдува правната основа за усвојување на релевантните подзаконски акти, што е во тек.

Сепак, користењето на водите за наводнување и одржување на хидросистемите е во надлежност на Управата за водостопанство во рамките на МЗШВ и се регулира со **Законот за водостопанства** („Службен весник на Република Македонија“ бр.85/03, 95/05, 103/08, 1/12 и 95/12) и **Законот за водните заедници** („Службен весник на Република Македонија“ бр. 51/03, 95/05, 113/07 и 36/11).

**Законот за заштита на природата** од 2005 година содржи одредби, кои ги транспонираат принципите на Европската унија за природа и шумарство. Заштитата на природата се спроведува преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство во и надвор од заштитени подрачја.

Во однос на видовите, законот ги регулира прашањата за воведување на алохтони видови во природата и реинтродукција на истребени автохтони видови; трговија со загрозени и заштитени диви видови растенија, габи и животни; заштита на видовите кои уживаат заштита според меѓународни договори; чување и размножување на диви животински видови во заробеништво, како и предлог за заштита на загрозени диви видови вклучени во црвените листи и Црвената книга.

Законот ја регулира и привремената заштита на загрозените диви видови до нивното прогласување, преку усвојување на посебен закон од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање. Законот ги пропишува забранетите активности во врска со строго заштитените диви видови.

Во заштитени диви видови спаѓаат: автохтони диви видови кои се загрозени или ретки, но не им се заканува истребување на територијата на земјата; диви видови кои не се загрозени, но лесно може да се предизвикаат забуна, поради нивниот изглед, сличен со одредени загрозени видови, како и диви видови за кои соодветниот начин на заштита е пропишан со меѓународни договори. Користењето на заштитените диви видови може да се врши на начин и во обем кој нема да ја доведе во опасност поволната состојба на нивната зачуваност.

Законот, исто така, ја регулира и заштитата на живеалиштата и екосистемите, вклучувајќи и одредби кои ќе придонесат за поволниот статус на зачувување на живеалиштата, мониторинг на живеалиштата, зачувување на еколошки значајните подрачја и воспоставување на еколошка мрежа.

Заштитата на живеалиштата и екосистемите се постигнува преку мерки и активности за заштита на природата, одржливо користење на природните богатства и планирање и развој на просторот. Заштитата на екосистемите се обезбедува со заштита на типовите живеалишта, со утврдување на нивниот статус на зачувување. Исто така, во законот е пропишано воспоставување на системот на заштитени подрачја (во согласност со категоризацијата на IUCN), нивното управување и финансирање.

**Законот за квалитетот на амбиентниот воздух** од 2004 година го поставува системот за управување со квалитетот на амбиентниот воздух. Тоа вклучува активности насочени кон избегнување, спречување или ублажување на штетните ефекти на загадувањето на воздухот преку: оцена на квалитетот на амбиентниот воздух, одредување на граничните вредности за емисии и вредностите во однос на квалитетот, планирање на заштитата на амбиентниот воздух, воспоставување на мониторинг на амбиентниот воздух и информативни системи, како и заштита на квалитетот на амбиентниот воздух при контрола на емисии од стационарни и

дифузни извори на загадување.

Законот за квалитетот на амбиентниот воздух ги дефинира обврските за усвојување за Националниот план за заштита на амбиентниот воздух и Програмата за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на воздухот.

Законот, исто така, ги пропишува обврските за усвојување на програмите за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух на територијата на единицата за локална самоуправа, во зоните и агломерациите каде еден или повеќе загадувачи ги надминуваат граничните вредности за квалитет на воздухот, плус маргината на толеранција, или тие вредности се меѓу граничните вредности за квалитет на воздухот и граничните вредности за квалитет на воздухот плус маргината на толеранција.

Во согласност со Законот, Планот и програмите треба да се усвојат во рок од шест години по влегување во сила на истиот. Досега, земјата не го исполни ова барање. Националниот план за намалување на емисиите и националниот план за заштита на амбиентниот воздух беа изработени во 2012 година. На годишно ниво, МЖСПП ја усвојува Програмата за работа на автоматската мрежа за мониторинг на квалитетот на воздухот.

**Новиот Закон за хемикалии** од 2010 година воспоставува систем за управување со хемикалии, со цел да ја подготви Република Македонија за REACH системот за управување со хемикалии, Стокхолмската конвенција за перзистентни органски загадувачи; Виенската конвенција за заштита на озонската обвивка и Монреалскиот Протокол за супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка, кои се интегрален дел од националната правна рамка. Релевантните стратешки и плански документи во оваа област (Национален имплементационен план за намалување и елиминација на испарливи органски соединенија; Национална програма за постепено отстранување на супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка) содржат стратешки цели за управување со хемикалии на територијата на земјата.

**Законот за заштита од бучава во животната средина** од 2007 година пропишува општа надлежност на МЖСПП за намалување на нивото на бучава во животната средина, но истовремено утврдува дека некои активности ќе се имплементираат заедно, во соработка и консултација со или преку некој плански документ кој ќе биде усвоен во согласност со други надлежни тела, особено другите министерства, градот Скопје и ЕЛС.

**Законот за шуми** од 2009 година го регулира управувањето и заштитата на шумите во земјата. Овој закон има намера трајно да ги зачува шумските подрачја, да ја зголеми нивната вредност и да овозможи најголем пораст според природните услови на местото каде што растат и да овозможи одржливо планирање со шумите, управување и зачувување на шумите и шумското земјиште на начин и во обем кој обезбедува трајно зачувување и унапредување на нивните продуктивни способности, способност за регенерација и виталност во интерес на сегашниот и идниот развој на економските, еколошките и социјалните функции на шумите, без да го нарушува екосистемот. Законот се однесува на сите шуми и шумско земјиште, без оглед на сопственоста и намената.

#### **Плански документи**

Со потпишување на Договорот за стабилизација и асоцијација и стекнување на статусот земја-кандидат, Република Македонија јасно ја изрази својата политика на патот кон Европската унија.

Постојните документи за политиката, изработени во секторот за животна средина, како што е вториот Национален еколошки акциски план, ги дефинираат еколошките проблеми и мерките и активностите кои се потребни за нивно решавање, на тој начин воспоставувајќи флексибилна рамка за постигнување на главните цели: продолжување на процесот на приближување кон политиката за животна средина на ЕУ, управување со интегрирана политика како единствен начин за соодветно надминување на предизвиците, утврдување насоки за еколошки одржлив пристап, зголемување на степенот на усогласеност со обврските кои произлегуваат од регионални и глобални договори и отворање нови перспективи и вклученост во меѓународните системи за заштита на животната средина.

Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПУП) беше усвоена во 2006 година и се надополнува и ревидира секоја година. НПУП претставува клучен документ во ЕУ интегративниот процес, која ја рефлектира динамиката на хармонизација на националното со законодавството на ЕУ, како и усогласување на националните институции со Европската административна структура. НПУП е моќен инструмент за надгледување на целокупниот процес на асоцијација, кој го користи владата како и Европската комисија. Поглавје 27 од НПУП се однесува на постигнувањата и преостанатите обврски во областа на животната средина.

Усвоени се неколку важни стратешки документи во разни сектори на животната средина, кои јасно ја дефинираат политиката на владата во областа на животната средина, меѓу кои спаѓаат:

- Национална стратегија за одржлив развој, 2009-2030;
- Втор национален еколошки акционен план, 2006;
- Национална стратегија за апроксимација во животната средина, 2008;
- Национална стратегија за инвестиции во животната средина, 2009-2013;
- Втор извештај за перформансите во животната средина, 2011;
- Национален план за заштита на амбиентниот воздух, 2012;
- Национална стратегија за управување со отпад, 2008-2020;
- Национален план за управување со отпад, 2009-2015;
- Национална стратегија за води, 2012-2042;
- Национална стратегија за биолошка разновидност со акционен план, 2004 (моментално се ревидира);
- Трета национална комуникација за климатски промени, 2014;
- Национална стратегија за механизмот за чист развој, 2008-2012;
- Стратегија за подобрување на енергетската ефикасност до 2020;
- Национален имплементационен план за редукција и елиминација на ПОЗ во Република Македонија, 2004;
- План за институционален развој на капацитетите за управување со животната средина на национално и локално ниво, 2009-2014;
- Стратегија за регионален развој, 2009-2019.

Со оглед на тековниот процес на децентрализација во земјата и сè поголемите одговорности што општините ќе ги имаат во управувањето со животната средина, неопходно е доследно и свесно донесување одлуки на локално ниво. Тоа може да се постигне само доколку се усвојат и ажурираат потребните стратешки и плански

документи на локално ниво, особено ЛЕАП-и. Постојните ЛЕАП-и се застарени и очигледно недостасува нивно спроведување.

Приоритетот на земјата во интегрирањето и пристапувањето кон ЕУ е насочен на донесување и ажурирање на законодавството и политиките, во согласност со стандардите на ЕУ. Тоа значи дека поголем дел од веќе ограничените ресурси, човечки и финансиски, главно се посветени на креирање на политиката, отколку на нејзиното спроведување. Дополнително, со цел да се олеснат односите и соработката со други земји и институции во ЕУ, потребно е да се воспостави сличен институционален пристап.

Како резултат на недостаток на национални финансиски средства, наменети за животната средина, достапноста на планирани финансиски средства за инвестиции во животната средина и реализирањето на приоритетите, дефинирани во плански документи, се уште е на незадоволително ниво. Сепак имплементацијата на мерките од планските документи делумно се реализира со буџетските програми, но главно со помош на донаторска поддршка и инструментот за претпристапна помош на Европската Унија, како и со меки кредитни линии од меѓународните финансиски институции.

Мониторингот за спроведувањето на планските документи треба да се подобри преку развој на механизам за мониторинг и индикатори. Во овој процес, треба да бидат вклучени сите релевантни партнери, преку обезбедување и пренесување информации во врска со спроведувањето на мерките и акциите предвидени во планските документи.

### **3.4 Политики во областа на животната средина и предизвици во контекст на ЕУ-Водечка европска политика за животна средина**

Политиката на ЕУ во областа на животната средина е определена во низа акциски програми за животна средина (АПЖС), кои почнувајќи од 1973 година, овозможуваат долгорочна ориентација на клучните цели и планираните активности. Сегашната, 7-ма Акциска програма за животна средина (7-ма АПЖС) има цел да ги надгради иницијативите на политиката од стратегијата „Европа 2020“, вклучувајќи го климатскиот и енергетскиот пакет на ЕУ, Патоказот за движење кон нискојаглеродни економии во 2050 година, Стратегијата за биолошка разновидност до 2020 година, Патоказот кон Европа со ефикасно искористување на ресурсите, Предводничката иницијатива на Унијата за иновации и Стратегијата на Европската унија за одржлив развој.

7-та АПЖС се заснова на принципот на претпазливост, принципот на превентивно дејствување, принципот на пренасочување на загадувањето на изворот и принципот загадувачот плаќа, како и три приоритетни области: да се штити природата и да се зајакне еколошката флексибилност, да се поттикне ефикасно користење на ресурсите и намалување на емисиите на јаглерод и да се намалат заканите за човечкото здравје и добросостојбата поврзани со загадувањето, хемиските супстанции и влијанието на климатските промени. Деветте приоритетни цели треба да се сеопфатни и да обезбедат политиката за животна средина да биде вклучена во иницијативите на ЕУ во секој домен од економската и социјалната активност.

Исто така, на 2 јули 2014 година, Комисијата го објави својот „циркуларен економски пакет“ чија цел е да зацврсти патот кон ЕУ со Нула Отпад, кој вклучува нови цели за рециклирање.



Стимулацијата на пазарот за рециклирани материјали е од голем интерес во управувањето со отпад, како што е наведено во Патоказот кон ефикасни ресурси.

ЕУ се промовираше себеси како светски лидер во активностите поврзани со климатските промени. Во Стратегијата на Европа за раст 2020 беше поставена целта 20:20:20 во поглед на емисиите на стакленички гасови. Конкретни цели се: Климатски промени/енергија-емисии на стакленички гасови 20% (или дури и 30% ако се соодветни условите) пониски отколку во 1990 година, 20% енергија од обновливи извори и 20 % зголемување на енергетската ефикасност. Дополнително, ЕУ подготви „Бела книга за транспортна политика“ која има за цел да ги намали емисиите на стакленички гасови во овој сектор, притоа одржувајќи висок степен на мобилност за граѓаните.

Во рамки на климатската и енергетската политика за 2030 година, Европската комисија предлага ЕУ да си постави цел за намалување на емисиите до 2030 година за 40% под нивоата од 1990 година. За 2050 година, лидерите на ЕУ ја прифатија целта за намалување на емисиите на стакленички гасови во Европа за 80-95% во споредба со нивоата од 1990 година, како дел од напорите на развиените земји заеднички да ги намалат нивните емисии до слично ниво. Европската комисија издаде Патоказ за развивање на нискојаглеродна европска економија, која е потребна за постигнување на таа цел.

Како предводничка иницијатива во рамките на Стратегијата за раст на Европа 2020 година, подготвен е Патоказ за Европа кон ефикасно искористување на ресурсите во 2050 година. *Патоказот за Европа кон ефикасно искористување на ресурсите*, ги покажува патиштата за начинот на кој европската економија може да стане одржлива до 2050 година. Меѓу ресурсите на кои се посветува внимание се суровините, како на пример горива, минерали и метали, но исто така и храна, почва вода, биомаса и екосистеми.

#### **- Процес на приближување кон животната средина во Република Македонија**

Процесот на приближување е огромна задача која бара континуирано внимателно планирање и управување. Бидејќи по пристапување во ЕУ ќе произлезат рокови за спроведување на одредени одредби од Директивите и Одлуките, моменталните национални напори треба да обезбедат дека предложените и усвоените мерки се соодветни, во насока на подобрување на преговорите и позициите на земјата.

Република Македонија треба да воспостави законодавна и административна рамка која ќе обезбеди координација на хоризонтално и вертикално ниво. Спроведувањето на националното законодавство усогласено со *acquis* на ЕУ вклучува голем број засегнати страни (граѓански сектор, здруженија на граѓани, бизнис сектор, научна заедница, итн.). Националното законодавство врз основа на отворен дијалог, овозможува вклученост на заинтересираните страни и оние кои се потенцијално засегнати.

Дополнително, процесот на приближување ќе доведе до дополнителни трошоци на централно и локално владино ниво, за регулаторните органи, за индустриите и комерцијалните активности, но и за јавноста. Пристапот до информации и консултациите со јавноста ќе го поддржат овој процес.

Главна цел на Владата е да изработи добро испланирани и осмислени стратешки програми за животна средина, кои ќе овозможат ефективно спроведување на законодавството на ЕУ од областа на животната средина и климатските промени.

Република Македонија треба да оцени колкави преодни периоди ќе бидат потребни за спроведување на делови на законодавството.

Национална стратегија за апроксимација во животната средина има централна улога во целокупната координација на активностите за приближување и треба да се поддржи со подготовка на Планови за спроведување на одделни директиви на ниво на директива. Плановите за спроведување на одделни директиви на ниво на директива ќе ги утврдат потребните активности, ќе го утврдат временскиот распоред според кој ќе се завршуваат активностите, ќе доделат одговорности и ќе распределат средства. Треба детално да се разгледаат прашањата кои се однесуваат на роковите за спроведување кои ќе произлезат по пристапувањето.

## **- Главни предизвици, главни сектори и основни финансиски аспекти**

### **Главни предизвици**

Република Македонија ќе продолжи со предизвиците за пристапување кон ЕУ, со голем акцент на потребата за целокупно зајакнување на националниот систем за управување со животната средина и зајакнување на административните капацитети на централно и локално ниво, за да го усогласи националното законодавство во областа на животната средина со она на Европската Унија. Во тој поглед, потребни се посебни напори за обезбедување соодветна стратешка основа за спроведување на законодавството, како и обезбедување капацитет и институционални структури за забрзан процес на идентификација, изработка и спроведување на програми и проекти, во согласност со барањата на мултилатералната и билатералната поддршка.

Тековниот процес на децентрализација има идентификувано голем број приоритети и активности наменети за олеснување на процесот на префрлање на одговорностите од централно на локално ниво. Акцент треба да се стави на зајакнување на регионалните и локалните структури кои Република Македонија ќе ги подготви за спроведување на прописите и целосното користење на финансиските средства од ЕУ. Во тој контекст, треба да се утврдат мерки кои ќе помогнат во воспоставување на децентрализиран систем за управување со проекти, идентификување на човечките ресурси потребни за подготовка и спроведување на инвестициски проекти на централно и локално ниво и зајакнување на нивниот капацитет, формирање на сектори и одделенија на централно и локално ниво за подготовка и спроведување на инфраструктурни проекти со нови вработувања.

Посебен предизвик во Република Македонија е да се воспостават механизми за интеграција на прашањата од областа на животната средина во други секторски политики, како и механизми за мониторинг на нивото на спроведување.

Предизвиците за воспоставување на функционален и ефикасен национален систем за управување со животната средина имаат за цел:

- Продолжување на процесот на приближување кон политиките на ЕУ;
- Зголемување на интеграцијата на заштитата на животната средина и климатските промени во други секторски политики;
- Зајакнување на административните структури, потребни за ефикасно управување со заштитата на животната средина и климатските акции;
- Обезбедување платформа за ефикасно спроведување и извршување на барањата за заштита на животната средина, преку зајакнување на капацитетот за ефикасно управување со животната средина на сите нивоа на управување и

преку обезбедување блиска соработка меѓу надлежните органи на хоризонтални и вертикални нивоа;

- Поттикнување на индустријата, снабдувачите на услуги и другите субјекти во животната средина на поголема одговорност за заштита на животната средина;
- Учество на граѓанскиот сектор/здруженијата на граѓани во процесот на донесување одлуки;
- Зголемување на степенот на исполнување на обврските од регионалните и глобалните договори во областа на животната средина и климатските промени; и
- Зголемување на нивото на инвестиции во животната средина и климатските промени, за да се достигнат стандардите и критериумите на ЕУ.

### Главни Сектори

Секторите кои влијаат на или се поврзани со квалитетот на воздухот, управувањето со комунален и опасен отпад, квалитетот на водата за пиење и собирањето и третманот на отпадните води и заштита на природата се издвојуваат како сектори кои бараат особено внимание при преговорите и пристапувањето. За нив, покрај законодавната рамка, ќе бидат потребни значителни финансиски средства за да се регулираат во согласност со новите стандарди, на начин кој ги обезбедува усогласеност со, на пример, граничните вредности за емисии.

Во контекст на климатските промени, потребно е делумно транспонирање на приоритети утврдени со законодавството и изработка на стратешки документи. Потребно е поставување на соодветни административни и правни структури, кои ќе овозможат соодветно реагирање на национално ниво.

Поставените цели треба да се исполнат и во однос на други прашања утврдени со Стратегијата.

### Основни финансиски аспекти

Националната стратегија за инвестиции во животната средина (НСИЖС) за периодот 2009-2013 година, се заснова на приоритети дефинирани во горенаведените национални стратешки документи и се темели на три столбови: првиот е обезбедување на потребните финансиски средства (€ 205 милиони) од национални и меѓународни извори; вториот столб се однесува на доделување на добиените средства според јасно дефинирани и договорени приоритети; и третиот се однесува на институционалното зајакнување за да се обезбеди ефикасно и ефективно спроведување на Стратегијата. И покрај тоа што Стратегијата е за периодот 2009-2013 година, сепак дава преглед на планираните инвестиции по 2014 година. Идентификувани се четири главни извори на финансирање: централниот буџет (47%), ИПА програмата на ЕУ (25%) односно 48,4 мил.евра, други донатори (8%) и „сопствено учество“ (20%). „Сопственото учество“ подразбира општински буџети, заеми што ги земаат општини и секакво финансирање од страна на јавно-приватно партнерство.

Табела 1 НСИЖС, преглед на планираните инвестиции

Година	Вкупно €m
2009	10.5
2010	23.2
2011	39.2
2012	41.7
2013	38.9

Стратегијата предлага формирање на меѓуминистерско работно тело кое ќе посвети внимание на моменталниот недостаток од координација и ќе ги рационализира инвестициските активности. Досега не е воспоставено такво работно тело, но потребно е да се зајакне координацијата на инвестициското планирање и спроведувањето меѓу министерствата. Исто така недостасува потребниот капацитет во рамките на одговорните одделенија во Министерството за животна средина и просторно планирање, вклучувајќи ги и оние за мониторинг и проценка на планираните инвестиции.

Во Националната стратегија за апроксимација во животната средина се предвидува просечен годишен трошок на капитал од 141 милион евра, планиран за 15-годишниот период 2008-2022 година. Планираниот трошок беше блиску до 3% од БДП, каде 3% од БДП беа проектирани на просечно 247 милиони евра во периодот 2008-2012 година. Иако цифрите се сменија, откако беше подготвена Националната стратегија за инвестиции во животната средина, клучното прашање за обемот на потребната инвестиција останува исто. Трошок од 3% од БДП за исполнување на барањата од областа на животната средина е предизвик за секоја економија.

Недостаток од средства е препознаен во секоја подготвена секторска стратегија и повторно нагласен во Извештајот на ЕУ за напредокот од 2014 година. Во моментот, помалку од 1% од Националниот Буџет се троши на активности во секторот животна средина. Според стандардите на другите земји, кои неодамна се здобија со членство во ЕУ, тој процент е низок. Во овие земји, нормата е околу 2% ангажирани средства од буџетот. Врз основа на нивното искуство, во Република Македонија треба да се зголеми распределбата на финансиски средства во животната средина, во висина од најмалку 2% на годишно ниво во текот на периодот 2014-2020.

### 3.5 Република Македонија и меѓународната соработка

Процесот на пристапување кон ЕУ е потпомогнат преку билатерална и регионална соработка, како и реализирање на обврските кои произлегуваат од регионалните и мултилатералните договори во областа на животната средина. До денес, земјата ги има ратификувано речиси сите релевантни глобални и регионални договори во областа на животната средина.

Меѓутоа, сè уште остануваат некои предизвици во поглед на ефективното спроведување и усогласеност со обврските од мултилатералните договори за животна средина (МДЖС). Република Македонија потпиша повеќе билатерални договори за соработка и финансиски инвестиции. Координацијата меѓу Владата и донаторската заедница е со сигурност подобрена и ги одразува националните приоритети за развој и зголемената национална контрола над агендата за развој. Во периодот 2008-2010 година, во пет одбрани сектори беше воведен „пристап базиран на програма (ПБП)“ вклучувајќи ги земјоделството и животната средина, со цел уште повеќе да се зајакнат и подобрат механизмите за координација, во насока на зголемување на ефективностата на надворешната помош.

За да се одговори на зголемените потреби, кои произлегуваат од процесот на интеграција во ЕУ, како посебна служба на Владата, во 2005 година беше формиран Секретаријатот за европски прашања (СЕП), кој овозможува поддршка и координација за владините институции, во поглед на интеграцијата во ЕУ и странската помош. Исто така, сите министерства имаат сектори или единици за Европска интеграција и координатори за ИПА.

## 3.6 Притисоци врз животната средина и климата

Четири сектори: енергетика, транспорт, индустрија и земјоделство се значајни за политиката во областа на животната средина и климатските промени. Приоритет е да се подигне свеста на овие сектори за нивниот притисок врз животната средина и за емисиите на стакленички гасови. Секој од четирите сектори е главен чинител во развојот и спроведувањето на политиката во областа на животната средина и климатските промени и мора да се подобри нивото на комуникација и соработка меѓу нив и Министерството за животна средина и просторно планирање.

### 3.6.1 Енергетика

Секторот енергетика од една страна има негативно влијание врз животната средина и климатските промени, а од друга страна дава најголеми можности за унапредување на животната средина и климатските промени, преку искористување на обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност.

Постојната Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија го дефинира најпогодниот начин на развој на енергетскиот сектор во Републиката, со цел да се обезбеди сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите со енергија. Во тек е подготовка на нова Стратегија за развој на енергетиката до 2035 година.

Енергетскиот развој не смее да е во спротивност со начелата за здрава животна средина. Законот за животна средина пропишува одредби за оценка на влијанијата врз животната средина, систем на интегрирани дозволи за интегрирано спречување и контрола на загадувањето, пред сè преку концептот на „Најдобри достапни техники“, а предвидува и усвојување на посебна регулатива за планови за управување со животната средина и еколошки ревизии. Исто така, Законот за животна средина вклучува и еколошко означување, што од аспект на енергетика има значителен придонес за енергетска ефикасност од аспект на потрошувачка.

Понатаму, при изградба на нови енергетски капацитети треба да се имаат предвид обврските кои произлегуваат од меѓународните конвенции кои се ратификувани од Република Македонија и тоа во прв ред Конвенцијата за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст и Конвенцијата за биолошка разновидност, но и Конвенцијата за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици, Конвенцијата за заштита на миграторните видови диви животни и Конвенцијата за заштита на дивиот свет и природните живеалишта во Европа.

Енергетска сигурност подразбира редовно задоволување на побарувачката на енергија при одржливи, еколошки прифатливи услови и со цени кои не го забавуваат економскиот развој и не го загрозуваат животниот стандард на граѓаните. За обезбедување на енергетската сигурност, потребна е поголема разновидност на енергетските ресурси по видови, извори и снабдувачи, активна улога на регионалниот енергетски пазар и европската енергетска заедница. Поголемата разновидност ќе ја зголеми конкурентноста, а со тоа ќе обезбеди сигурно снабдување со енергија и одржливи цени на енергентите. Во таа смисла, потребно е максимално можно искористување на домашните ресурси (обновливи извори на енергија и јаглен) и стратешки издржана долгорочна политика за приклучување кон главните енергетски текови во регионот и пошироко.

Во делот на обновливите извори на енергија се донесоа бројни подзаконски акти со цел нивна промоција и поголемо учество на истите во финалната потрошувачка на

енергија. Со цел да се стимулира изградбата на нови електроцентрали за обновливи извори со Законот за енергетика е утврдено овие производни објекти да можат да се стекнат со статус на повластен производител, а со тоа и со право на продажба на произведената електрична енергија по повластени тарифи. Операторите на електропреносните или електродистрибутивните системи ќе обезбедат приоритет за пристап на системите за електрична енергија произведена од обновливи извори, водејќи сметка за ограничувањата што произлегуваат од оперативните можности на електроенергетскиот систем.

Во насока на промоција на обновливите извори на енергија Министерството за економија во изминатите години реализира стимулативна мерка за надоместување на дел од трошоците за купени и вградени сончеви термални колекторски системи во домаќинствата. Водно со донесените стратешки документи и акциони планови во овој сектор предвидени се мерки и активности за унапредување на енергетската ефикасност во секторите на потрошувачка на финална енергија (резиденцијален сектор, комерцијален и услужен сектор, индустрија и транспорт), како и предлог мерки за унапредување на енергетската ефикасност во секторите на потрошувачка на примарна енергија.

Енергетскиот сектор учествува најмногу во создавањето на вкупните емисии на сулфур диоксид (од 72 % во 2001 год. до 99 % во 2009 год.), генерира околу 60% од вкупните годишни емисии на азотни оксиди, 21% од вкупните годишни емисии на испарливи органски соединенија и голем дел (87 % во 2001 до 92 % во 2009 год.) од вкупно генерираните емисии на цврсти честички. Секторот ги опфаќа процесите на согорување во термо електраните, топлани за парно греење и процесот на дестилација на нафта, котлите за загревање на неиндустриските објекти и домашни ложишта и согорувачките процеси во индустриското производство. Типот на гориво, кое се користи во овие процеси, содржината на загадувачки супстанции, калоричната моќ на горивото, начинот на водење на согорувањето и воведените мерки за намалување се главните параметри поврзани со емисиите на загадувачки супстанции. Карактеристично за инсталациите во енергетскиот сектор е фактот што во голем дел истите претставуваат и „Големи Согорувачки Постројки“ (ГСП), со влезна топлотна моќност од над 50 MW и истите се обврзани да подготват Планови за намалување на загадувачките супстанции, како што се: сулфур диоксид, азотни оксиди и прашина.

Енергетскиот сектор во Република Македонија има најголем придонес кон загадувањето на животната средина, затоа што околу 90% од примарната енергија се генерира од фосилни горива, главно лигнит и мазут. Така, овој сектор учествува со повеќе од 70% во вкупните емисии на стакленички гасови, со слично учество и во локалното загадување. Проекциите на емисиите на стакленички гасови, во согласност со сценариото за развој на електроенергетскиот систем заснован единствено на јаглен, покажуваат просечна годишна стапка на пораст од 3,6% во периодот 2008-2020, додека анализата на еколошки подобрените сценарија (воведување на когенеративни гасни постројки, намалување на порастот на побарувачката на електрична енергија и зголемената употреба на обновливи извори на енергија) укажува дека просечната годишна стапка на пораст во периодот 2008-2020 ќе се намали на 1,4%.

### 3.6.2 Транспорт

Националната транспортна стратегија 2007-2017 е подготвена со цел да ги презентира неопходните реформи во транспортниот сектор, во согласност со обврските од Националната програма за усвојување на правото на европската унија. Оваа Стратегија, покрај останатото, промовира заштита на животната средина и подобрување на здравството, со градење и инвестирање во јавниот транспорт и другите видови, ефикасен и постојан транспорт кој ги намалува емисиите и потрошувачката на ресурси и енергија.

Транспортниот сектор има негативни влијанија врз загадувањето на воздухот и климатските промени, преку емисии на одредени загадувачки супстанции од сообраќајот. На ниво на држава, сообраќајот учествува со 24% во емисиите на азотните оксиди, 34% во емисиите на јаглерод моноксид и 16% во емисиите на испарливи органски соединенија. Воедно, сообраќајот генерира емисии на CO<sub>2</sub> во количина од 1,2 kt годишно (Национален план за заштита на амбиентниот воздух).

Причината за големото влијание на сообраќајот врз квалитетот на воздухот и климатските промени се старите возила во кои има нецелосно согорување на горивата. Имено, според податоците од Државниот завод за статистика за 2010 година, 72% од возилата се произведени пред 2000 година. Во согласност со направените испитувања во ЕУ, емисиите на NO<sub>x</sub>, CO и прашина од дизел возилата произведени по 2000 година се пониски за околу 36%, 37% и 50% соодветно.

Според достапните податоци, енергетскиот сектор е главен извор на емисии на стакленички гасови во Република Македонија, а патниот сообраќај е вториот најголем емитер на стакленички гасови во државата, со просечно учество од 9,15% од вкупните емисии на стакленички гасови или 12.55% од емисиите од секторот енергетика. Емисиите од патниот сообраќај се значајни за човечкото здравје и претставуваат главен еколошки проблем во густо населените урбани средини. Имајќи го предвид наведеното, потребно е да се преземат соодветни мерки за намалување на емисиите на загадувачките супстанции од сообраќајот, како што е наведено во Националниот план за заштита на амбиентниот воздух.

### 3.6.3 Индустрија

Индустријата има значајно место во развојот на севкупната македонска економија и обезбедува нејзина стабилност, со директно влијае на зголемување на вработеноста, порастот на извозот, како и на социјалниот живот на населението. Таа учествува со околу 21% во структурата на вкупниот БДП. Најзастапени индустриски гранки во Република Македонија, со најголемо и најзначајно влијание врз животната средина, вклучувајќи го и квалитетот на воздухот преку емисии на загадувачки супстанции се: металургијата, хемиско-фармацевтска индустрија, градежништвото, производството на храна и пијалаци и други прехранбени производи, производството на електрична енергија и обработката на дрво и хартија. Индустријата учествува со околу 28% во вкупните годишни емисии на сулфур диоксид, околу 14% од вкупните просечни годишни емисии на азотни оксиди, додека има голем удел (38%) во годишните емисии на испарливи органски соединенија и просечен удел од 60% од годишните емисии на цврсти честички.

Секторот е одговорен за помалку од 7% од вкупните емисии на стакленички гасови, додека во секторот енергетика (кој е одговорен за околу 70% од вкупните емисии на стакленички гасови), 73% потекнуваат од индустриски енергетски процеси, а 10.7% од самите производни процеси. Особен предизвик за овој сектор во иднина ќе биде

воведувањето и примената на европската шема за тргување со емисии на стакленички гасови.

Индустриските капацитети се обврзани за воведување мерки за намалување на емисиите во сите медиуми на животната средина (преку добивање и спроведување на ИСКЗ дозвола, воведување на најдобри достапни техники, итн.).

Во согласност со Индустриската политика на Република Македонија (2009-2020), земјата има проактивна индустриска политика која ја поттикнува ориентацијата на индустрискиот сектор да создава производи и да врши услуги со поголема додадена вредност што се заснова на знаење, иновација и соработка.

До 2020 година, Република Македонија треба да развие динамична мешавина од одржливи и автентични индустрии како што се: органско вино и храна, еко-челик, еколошко градежништво, креативни индустрии, информациски и комуникациски технологии, медицинска опрема и услуги, автентичен туризам и други индустрии.

Индустријата има повеќе влијанија врз животната средина и првенствено политика ќе биде да се контролираат и намалат влијанијата преку користењето „Најдобри достапни техники“, како што бара Директивата за индустриски емисии.

Политиката за животна средина во индустрискиот сектор ќе биде насочена кон подобрена употреба на системите за управување со животната средина, како што сега се бара со Директивата за индустриски емисии, со цел постигнување одржливост.

Од индустријата ќе се бара да го следи најновиот „водич за интензитет“ на ЕУ, а доколку не е достапен, да развие посебни водичи за интензитет. На почеток таквите водичи ќе бидат насочени кон енергетска ефикасност, со барање за годишно известување во однос на количините енергија што се троши по единица произведен производ. Објавеното ниво за потрошувачка на енергија треба да се намалува на годишно ниво со примена на мерките за енергетска ефикасност. Долгорочно гледано, за потрошувачката на вода и други сировини, како и за значителни емисии во животната средина, како што е јаглерод диоксидот, ќе се изработат водичи за интензитет.

### **3.6.4 Земјоделство**

Во 2007 година, Владата на Република Македонија ја усвои Националната стратегија за земјоделство и рурален развој во која се утврдени принципи на политиките за поддршка и мерките кои се прилагодени на очекуваните промени во законодавството, институциите и во контролните системи (во тек е ревизија на истата). Исто така, во 2007 година, Владата ја усвои и Националната стратегија за органско земјоделско производство (2008-2011) поставувајќи ги основите за воведување и развој на органско земјоделско производство. Во Националната програма за земјоделство и рурален развој за период од 2013-2017 година, спомнати се политики и мерки за рурален развој, меѓу кои заштитата и унапредувањето на животната средина и руралните предели е идентификувана како значајна приоритетна област за поддршка насочена кон промоција на земјоделските производни практики за одржливо користење на земјоделско земјиште, заштита и унапредување на животната средина и руралните предели со цел зачувување на растителната и животинската разновидност и унапредување на почвата, водата и воздухот.

Земјоделството како клучен стопански сектор игра клучна улога во социјалната и економска стабилност на земјата. Од економска перспектива, делот на примарно



земјоделско производство во БДП изнесува од 8,9% до 12,8 %, за периодот 2005-2012 година.

Земјоделското земјиште покрива 51% од вкупната површина на земјата, од кои 22% се класифицирани како обработливо земјиште и 29% како постојани пасишта. Во согласност со резултатите од последниот попис, има околу 192.675 земјоделски стопанства кои зафаќаат околу 334.226 ha од користеното земјоделско земјиште со големина од околу 1,73 ha со голема фрагментација. Постојано се намалува просечната големина на парцелите. Просечна големина на парцела, во зависност од изворот на податоци, е 0,12-0,3 ha. Индивидуалните фармери поседуваат околу 81% од обработливото земјиште; останатиот дел го поседуваат или го даваат под наем земјоделските стопанства (или е во сопственост на државата).

Имајќи предвид дека околу 40 % од населението живее во рурални области, каде можноста да се најде работа надвор од фармите е многу ограничена, може да се заклучи дека речиси половина од добросостојбата на земјата и населението зависат од земјоделскиот сектор.

Од аспект на притисок врз животната средина и климатските промени, секторот земјоделство има влијание преку емисиите на амонијак во воздухот и емисии на стакленички гасови: CH<sub>4</sub>, N<sub>2</sub>O и CO<sub>2</sub>. Имено, 99% од вкупните национални емисии на NH<sub>3</sub> се од секторот земјоделство и истиот е втор по големина извор на емисии на стакленичките гасови: CH<sub>4</sub>, N<sub>2</sub>O и CO<sub>2</sub>. Емисиите на стакленички гасови од земјоделскиот сектор учествуваат со 8-15% во вкупните емисии и се состојат од метан (CH<sub>4</sub>) и диазот оксид (N<sub>2</sub>O) кои потекнуваат од следните извори: од ентерични ферментации од домашни животни, емисии од управување со ѓубрива во однос на органски и азотни соединенија, емисии од оризови полиња, директни емисии од земјоделски почви како и индиректни емисии од азотот искористен во земјоделството и емисии од горење на земјоделските остатоци.

Емисиите во воздухот и водата ќе се контролираат преку користење на „најдобра земјоделска практика“, која ќе се озакони при транспонирање на Директивата 767/91/ЕЕЗ за заштита на водите од загадување предизвикано од нитрати од земјоделството (Директива за нитрати). „Најдобра земјоделска практика“ се однесува на складирање и користење на природни и вештачки ѓубрива.

### **3.7 Здравје и добросостојба во животната средина во Република Македонија**

Генерално здравјето, поврзано со животната средина, се фокусира на оние аспекти на човековото здравје и заболувања кои се одредени од факторите во животната средина. Тоа подразбира мониторинг, оценка и управување со тие опасности кои можат потенцијално да влијаат врз човековото здравје. Модерното здравје во врска со животната средина го опфаќа непосредниот (директен) пат на пренесување на загадувањето и неговиот притисок кој предизвикува нарушување на состојбата во животната средина и во општеството, а многуте загадувачи во воздухот, водата, почвата и храната имаат директни негативни влијанија врз човековото здравје. Но, исто така го вклучува и периферниот (индиректен) пат на овој процес, што во поширок контекст значи влијанија (често индиректни) врз здравјето и добросостојбата на пошироката физичка, психолошка, социјална и естетска средина.

Меѓу главните движечки сили на животната средина и здравјето во Република Македонија се производството на енергија, транспортот, индустријализацијата,

урбанизацијата, земјоделството и користењето на земјиштето. Во тој поглед, особено внимание се посветува на загадувањето на воздухот и бучавата, индустриските жаришта, управувањето со отпадот (вклучувајќи го и медицинскиот отпад), безбедноста на храната и водата, како и воспоставување на систематски информативен систем за животна средина и здравје, како платформа за споделување податоци и знаење за состојбите во животната средина и влијанијата врз здравјето на ниво на државата. Базата на податоци во државата, која ги поврзува ризиците за здравјето и животната средина за да им помогне на оние кои донесуваат одлуки и ја креираат политиката при поставувањето на приоритетите, не е систематска и се заснова најмногу на резултати од студии финансирани од страна на краткорочни проекти.

Според процените на СЗО, во однос на болестите предизвикани од квалитетот на животната средина, во Република Македонија има 3 370 смртни случаи или 166 на 100 000 жители кои може да се препишат на животната средина. Вкупниот број на ГЖПИ (години живот приспособени заради инвалидитет) кои може да се препишат на животната средина на 100 000 е проценет на 2. 567 или 17% смртни случаи. Вкупниот процент ГЖПИ кои може да се препишат на животната средина на национално ниво беше 15 %. Овие факти се доволен доказ за итната потреба од поефикасни дејствија во оваа област.

Постојниот прилично фрагментиран пристап, кој ги опфаќа влијанијата врз здравјето од посебни опасности и екосистеми (како што се вода, воздух, почва или бучава, хемикалии, загадувачи на храна, итн.), очигледно е застарен и неефикасен. Концептуалната рамка на оценување на ризиците и меѓусебно поврзаните односи на разни сектори и опасности како што се загадувањето и климатските промени, осиромашување на ресурсите, сместување и урбано живеење, социјални и здравствени нееднакости, влијае врз квалитетот на живот и социјалните односи, но ги занемарува слободата на избор и безбедносните прашања. Очигледна е потребата од похолистички третман на односот меѓу животната средина и здравјето.

Целта е да се создадат политики кои, меѓу другото, ќе ги вклучуваат и социјалните аспекти и добросостојбата на животната средина и здравјето, како и енергетски ефикасни политики кои ќе вклучуваат ефикасна употреба на ресурси, природен капитал и соодветно урбано планирање и користење на земјиштето.

Конвенцијата за биолошка разновидност препорачува примена на пристапот на екосистемски услуги во секторските и меѓусекторски планови на сите владини нивоа. Процената на екосистемите има за цел да ги идентификува причините за нивните промени и последиците од тие промени врз добросостојбата на човекот.

Понатаму, претставувањето на вредноста на екосистемските услуги во парични единици е важна алатка за подигнување на јавната свест и ширење порака до носителите на одлуки за важноста на екосистемите и биолошката разновидност. Тековните искуства во Република Македонија за примената на овие методи се скромни. Овој пристап е наменет за надградба на концептот на одржлив развој, кој е широко прифатен и се користи во донесувањето политики, преку поголема интеграција на животната средина и економијата.

## 4 ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЈАТА

Почнувајќи од визијата на Стратегијата, во насока на **одржливост**, нашата крајна цел е фокусирана на подобрување на целокупниот квалитет на живот и избегнување секаква трајна штета врз животната средина, што води кон одржлив раст.

Во поглед на **заштита на животната средина**, целите се насочени кон зачувување и подобрување на квалитетот на водата, воздухот и почвата, одржување на биолошката разновидност и зачувување на природните ресурси во Република Македонија.

Во поглед на климатските промени целта е да се намали нивното негативно влијание.

**Оперативните цели во областа на животната средина и климатските промени се:**

- Целосно транспонирање на ЕУ законодавството за животна средина;
- Донесени плански документи во одредена временска рамка, мерки и активности потребни за спроведување на законодавството;
- Воспоставена и зајакната административната структура, подготвена да го обезбеди спроведувањето на законодавството и да управува со процесот на пристапување кон ЕУ;
- Повисоко ниво на спроведување на законодавството од областа на животната средина, во согласност со барањата на ЕУ и обврските од меѓународните договори;
- Интегрирање на заштитата на животната средина во сектори кои влијаат врз животната средина;
- Мониторинг, анализа и оценка на состојбата на животната средина и известување за состојбата;
- Подигање на свеста за прашања од областа на животната средина;
- Намалување на негативните ефекти од климатските промени и воспоставување систем мерки за да се ограничат стакленичките гасови;
- Зголемување на капацитетите за прилагодување на најранливите сектори на климатските промени;
- Поддршка за „чисти“ технологии и промени чија цел е користење обновливи извори на енергија и намалување на потрошувачката на енергија.

## 5 ПРИОРИТЕТНИ ПРАШАЊА ВО ОБЛАСТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

### 5.1 Хоризонтално законодавство

#### 5.1.1 Краток опис на постојната состојба

Постигнато е целосно транспонирање на поголем дел од законодавството од хоризонталниот сектор, но сè уште има недостатоци во поглед на спроведувањето. Спроведувањето на законодавството во хоризонталниот сектор има една предност во споредба со другите сектори на животната средина, бидејќи не се бара никаков инвестициски капитал. Наместо да регулираат конкретна област, овие прашања од законодавството се попроцедурални. Тие обезбедуваат методи и механизми чија цел е подобрување на процесот на донесување одлуки и развој и спроведување на законодавството.

Поголем дел од хоризонталното законодавство е транспониран во Законот за животна средина и прописите кои произлегуваат од него, во кои целосно се транспонирани Директивата 2011/92/ЕЗ за оцена на влијанијата од одредени јавни и приватни проекти врз животната средина (Директива за ОВЖС), Директивата 2001/42/ЕЗ за оцена на влијанијата на одредени планови и програми врз животната средина (Директива за СОЖС), Директивата 2003/4/ЕЗ за пристап на јавноста до информации за животната средина и Директивата 2003/35/ЕЗ за обезбедување учество на јавноста во донесување на одредени планови и програми од областа на животната средина (Директива за учество на јавноста). Делумно се транспонирани Директивата 2004/35/ЕЗ за одговорност за штети врз животната средина во однос на заштитата и санирањето на штетите врз животната средина (Директива за одговорност за штети во животната средина) и Регулативата (ЕЗ) бр. 166/2006 со која се воспоставува Европскиот регистар за испуштање и пренос на загадувачи.

Директивата 2008/99/ЕЗ за заштита на животната средина преку кривично право е транспонира во кривичниот законик и Директивата 2007/2/ЕЗ за воспоставување инфраструктура за просторни податоци во Европската заедница (INSPIRE Директива) е транспонирана во Законот за националната инфраструктура за просторните податоци.

Што се однесува до спроведувањето на прописите во доменот на хоризонталното законодавство, поголем дел од обврските за спроведување се одговорност на Министерството за животна средина и просторно планирање. Поконкретно, одговорностите се целосно дефинирани и распределени меѓу релевантните сектори во рамките на Министерството, Управата за животна средина и Државниот инспекторат за животна средина. Дополнително, единиците на локална самоуправа имаат обврски за спроведување кои се дефинирани во хоризонталното законодавство за животна средина.

Исто така, спроведувањето на хоризонталното законодавство е тесно поврзано со другите области од животната средина (сектори) и други релевантни институции и тела на централно и локално ниво, кои имаат одговорност да го спроведуваат хоризонталното законодавство во областа на животната средина.

Одложено спроведување на хоризонталното законодавство е идентификувано само во поглед на одговорноста за штети во животната средина и како резултат на тоа досега не постои реален случај на примена на таквите одредби во пракса.

Понатаму, спроведувањето на одредбите за животна средина од кривичниот законик е на многу ниско ниво, поради недостатокот на капацитети за ефикасно започнување постапки и кривично гонење за криминал во животната средина.

### **5.1.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Во областа на хоризонталното законодавство неопходно е да се продолжи со работи на следните директиви:

- Директива 2007/2/EЗ за воспоставување инфраструктура за просторни податоци во Европската заедница, транспонирана во Законот за национална инфраструктура за просторни податоци;
- Директивата 2008/99/EЗ за заштита на животната средина преку кривично право, транспонирана во кривичниот законик;
- Потполно транспонирање и спроведување на Директивата 2004/35/EЗ за одговорност за штети врз животната средина во однос на заштитата и санирањето на штетите врз животната средина (Директива за одговорност за штети во животната средина), транспонирана во Законот за животната средина.

Неопходно е продолжување на процесот на зајакнување на капацитетите на централните и локалните администрации надлежни во оваа област, особено во спроведувањето на процедурите за оцена на влијанието врз животната средина.

Надлежните органи во областа на животната средина се одговорни да обезбедат информациите од областа на животната средина да бидат лесно достапни до јавноста. Во таа смисла, неопходно е успешно спроведување на Протоколот на РИПЗ (Регистар за испуштање и пренесување на загадувачи) и барањата за известување во пракса. Затоа, потребно е зајакнување на капацитетите на администрацијата, операторите и здруженијата на граѓани со цел да бидат компетентни и активни партнери, целосно вклучени во справување со прашањата од областа на животната средина.

Неопходно е да се зајакне административната структура, на централно и локално ниво, за следење на медиумите во животната средина и да се подобри мониторинг и информативниот систем, преку нови вработувања и инвестирање во соодветна опрема.

Усвојувањето на националната правна рамка за национални просторни податоци и инфраструктура го напредна спроведувањето на Директивата INSPIRE. Но, сè уште се потребни значителни напори за да се постигне целосно спроведување на Директивата INSPIRE. Исто така, потребно е воведување на ефикасен систем за просторни податоци, спроведен преку GEOPORTAL. Напредокот во спроведувањето на Директивата 2008/99/EЗ за заштита на животната средина преку кривично право е поврзан со напредокот, постигнат во однос на усогласувањето на националната правна рамка со законодавството на ЕУ во областа на животната средина.

Извршувањето на кривичната политика во областа на животната средина бара утврдување на јасни правила и процедури за ефикасна координација и соработка меѓу надлежните тела, со цел да кривичните дела да се казнуваат со ефективни и пропорционални казни, со разубедувачки карактер.

Во таа смисла, потребно е ефективно следење на спроведувањето на законодавството од областа на животната средина, кое може да се постигне само

преку постојано надградување на капацитетите на Државниот инспекторат за животна средина, надлежните инспектори за животна средина во локалните самоуправи и други релевантни тела, како и постојано учество во активности на европско и меѓународно ниво, за борба против криминалот врз животната средина.

Дополнително, потребно е зајакнување на правосудството преку воспоставување на ефективен систем за казнување.

Потребно е воведување мерки за да се поттикне развој и промовирање на инструменти за финансиска безбедност или пазарни инструменти за соодветно спроведување на Директива за одговорност за штети во животната средина. Воедно, важно е да се зајакне капацитетот на Управата за животна средина (УЖС), Државниот инспекторат за животна средина (ДИЖС) и надлежните инспектори за животна средина во локалните самоуправи во однос на оценувањето на степенот на штетата врз животната средина и утврдување превентивни и мерки за ремедијација.

Со цел да се подобрат капацитетите, Министерството започнува проект кој ќе обезбеди градење на капацитети за државните и локалните инспектори за животна средина, како и капацитетите на единиците за локална самоуправа.

### 5.1.3 Цели

Да се обезбеди пристап до голем број податоци од областа на животната средина за сите засегнати страни, вклучувајќи ја и јавноста, со што ќе се поттикне учеството на јавноста во донесувањето одлуки во секторот за животна средина и климатски промени.

#### Специфични цели

- Целосна усогласеност на законодавството со приоритет на Директивата 2004/35/ЕЗ за одговорност за штети врз животната средина во однос на заштитата и санирањето на штетите врз животната средина;
- Воспоставен ефикасен систем на просторни податоци преку GEOPORTAL (Директивата INSPIRE);
- Добро развиен Информативен систем за животна средина кој овозможува лесна размена на и пристап до информации за животната средина;
- Ефективен систем на спроведување на законодавството, преку спроведување на инспекциски надзор и водење на ефикасна судска постапка;
- Воспоставен интегриран мониторинг систем за животна средина.

## 5.2 Управување со отпад

### 5.2.1 Краток опис на постојната состојба

Развојот на Република Македонија кон одржлив систем за управување со отпад ќе бара понатамошно приближување на националното со законодавството на ЕУ, промени во институционалната организација и генерално практика на управување со отпад.

Владата поставува стратешки цели за современи практики за управување со отпад, земајќи ги предвид постојните штети врз животната средина, со користење на својата законодавна и регулаторна моќ, како и со целосна посветеност на локалната самоуправа. Сепак целосен успех во пракса може да се постигне само доколку сите во општеството ја разберат врската меѓу несоодветното управување со отпад и негативните влијанија врз животната средина и јавното здравје, доколку станат

свесни за нивните одговорности, обврски и задачи во управувањето со отпадот и доколку се поттикнати од страна на организациски и особено економски мерки.

Стратегијата за управување со отпад ја одразува националната политика во управувањето со отпад и претставува основа за подготовка и спроведување на интегриран и економичен систем за управување со отпад. Со овој стратешки документ, Република Македонија ги дефинира основните насоки во управувањето со отпад за период од дванаесет години (2008-2020), врз основа на препознавање на сериозните влијанија врз животната средина предизвикани од несоодветно управување со отпад, сега и во минатото и ги одредува основните насоки на постепено воспоставување на систем за управување со отпад, заснован на хиерархијата на главните принципи на управување со отпад и врз основните принципи за одржливо користење на природните ресурси. Во согласност со Стратегијата за управување со отпад, се одлучи управувањето со отпадот да се спроведува низ осум региони од кои секој има Меѓуопштински одбор за управување со отпад (МОУО), које одговорен за воспоставување на модерни капацитети за управување со отпадот во својот регион.

Националниот план за управување со отпад ги одредува активностите и задачите на поединечните засегнати страни во општеството, ги одредува приоритетите на задачите и временскиот распоред преку проценка на времето за реализација на поединечните задачи и процедури и ги одредува човечките, институционалните и финансиските ресурси, потребни за постигнување на поставените цели во период од 6 години.

Прв чекор во имплементација на Стратегијата беше да се воспостават регионални центри за управување со отпад и подготовка на Регионални планови за управување со отпад. Подготвени се регионални планови за североисточниот и источниот регион. Треба да се подготват планови за останатите шест региони. Двата подготвени регионални плана дефинираат воспоставување на модерна депонија во регионот и инсталација за обновување на материјалите. Плановите, исто така, предвидуваат третман на органски отпад преку компостирање.

Во согласност со податоците од Националната стратегија за отпад, процената за вкупното количество генериран отпад во Република Македонија е 26.000.000 t/годишно, со очекуван пораст на количините од 1,7% годишно во следните 10-12 години (со базна година 2012). Пресметките на генериран отпад во општините се базираат на претпоставката дека количината за урбаните подрачја изнесува 350 kg/година/жител, а за руралните подрачја 190 kg/година/жител.

Цврстиот отпад, создаден на територијата на Република Македонија, најчесто се отстранува со депонирање. Депонијата "Дрисла", која му служи на Скопскиот регион, е единствена депонија во Република Македонија со која релативно добро се управува. На општинските депонии (или одлагалишта) во руралните подрачја, отпадот едноставно го отстрануваат комуналните претпријатија без оперативни трошоци, со исклучок на некои режиски трошоци (плата на чувари, доколку има) и повремени трошоци за потрошувачка на вода за гасење на спонтано настанати пожари.

Ниту една од 54-те општински депонии не ги исполнува барањата за санитарно работење и заштита на животната средина. Околу 70% од населението ги користи услугите на системот за собирање на комунален отпад, што ги извршуваат јавните претпријатија. Опремата за собирање на отпадот и нивото на услугите не е во согласност со тековните барања. Собирањето на несепарирани фракции на

комунален и неопасен индустриски отпад, како и на фракции на неопасен и опасен отпад, е вообичаена практика. Не постојат официјално лиценцирани собирачи и транспортери на опасен отпад. Во моментот има стотици нелегални или „диви депонии“ во земјата. Прв приоритет за овие „диви“ депонии е превенција и спречување на идни активности на тие локации, колку што е можно побрзо.

Отпадниот метал претставува најголем дел од собраните материјали кои може да се рециклираат и го обработуваат фабриките за челик „Макстил“ Скопје, „Железник“ Демир Хисар или се извезува надвор од земјата. Има добро воспоставена мрежа на собирачи и/или посредници, како и стабилен пазар за преработен отпаден метал. Може да се заклучи дека отпадниот метал претставува најмалку 80% од собраните стоки. Собраното и обработено отпадно железо вклучува автомобили, домаќински апарати, технолошко/индустриски отпаден метал, фрлена механизација/опрема и разни други производи од челик кои произлегуваат од фрлен отпаден метал. Околу 50%-60% потекнува од индустриски извори и фрлена механизација.

Исто така, има неколку лиценцирани компании за собирање и третман на отпадни масла и отпадни гуми. Обновувањето на ваков тип материјали кои имаат потенцијал за рециклирање се смета за финансиски непогодно во сегашни услови.

Опасниот отпад, на пример индустрискиот и отпадот од здравството, често се меша и се фрла со комуналниот отпад. Само во Скопје има инсенератор за медицински отпад.

Со стапувањето во сила на Законот за управување со пакување и отпад од пакување (ЗУПОП), Законот за управување со батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори и Законот за управување со електрична и електронска опрема, бизнис секторот презема активности за рециклирање на овие видови материјали, како што се метали, хартија, пластики, батерии и акумулатори и стара електрична и електронска опрема.

Системот за управување со отпад од пакување е воспоставен од 2010 година, кога стапи во сила ЗУПОП. Законот е целосно усогласен со релевантното законодавство на ЕУ во оваа област. Во согласност со Законот, произведувачот е првенствено одговорен за создадениот отпад, но истиот ја одредува и одговорноста на сите засегнати страни кои учествуваат во процесот на управување. Според годишните извештаи, поднесени до МЖСПП од колективните постапувачи (во земјата има четири такви), вкупната количина собран отпад од пакување е 50 662 тони, од кои се собираат и обработуваат 7947 тони. Позитивни ефекти од воспоставувањето систем за управување со отпадот од пакување постојат, но сè уште се далеку од задоволителни. Процентот на вкупен отпад од пакување на пазарот кој го покриваат сите четири колективни постапувачи сè уште е околу 50%, што не е задоволително. Нивото на рециклиран отпад од пакување, исто така, е ниско. Затоа има потреба од понатамошни интензивни активности од страна на државата, локалните надлежни тела и бизнис секторот за подобрување во овој домен. Иста е ситуацијата и во доменот на отпадни батерии и акумулатори и отпад од електрична и електронска опрема.

Старите, еколошко загадени, индустриски локации претставуваат сериозен ризик за луѓето кои живеат во или близу загадените подрачја, поради нивното директно негативно влијание врз човековото здравје или индиректно, преку загадувачи во ланецот на производство на храна. Во моментот, Република Македонија почнува со првите чекори за решавање на ова прашање, преку издавање концесии за некои од загадените индустриски локации.



Според новото законодавство за животна средина, Инспекторатот за животна средина е одговорен за следење на затворањето на неусогласените депонии и транзиционите мерки за усогласување со стандардите на ЕУ за отстранување на отпадот на оперативни депонии. Потребни се дополнителни ресурси во однос на расположливите, од аспект на квалификуван персонал на национално и локално/регионално ниво.

Од опфатените 13 ЕУ директиви и регулативи од областа на управување со отпадот, степенот на транспонирање на ЕУ законодавството во оваа област изнесува 98%, со исклучок на Директивата 2006/21/ЕЗ за управување со отпад од екстрактивната индустрија (Директива за отпад од рудници), каде степенот на транспозиција е 23% и новата Рамковна директива за отпад 2008/98/ЕЗ со степен на транспозиција од 59%.

Имено, по донесувањето на Законот за управување со отпадот (2004) се изврши и понатамошно усогласување на националното со законодавство на ЕУ, во делот на посебните текови отпад со изготвување и донесување на Законот за управување со пакување и отпад од пакување (2009), Законот за управување со батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори (2010) и Законот за управување со електрична и електронска опрема и отпад од електрична и електронска опрема (2012). Врз основа на споменатите закони, донесени се и бројни подзаконски акти кои попрецизно уредуваат одделни прашања од областа.

Управата за животна средина во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање, е надлежна за спроведување на законодавството за управување со отпадот, преку реализација на целите и приоритетите во делот на отпадот, што произлегуваат од стратешките и плански документи. Исто така учествува во процесот на имплементација на националното законодавство, дава насоки на ЕЛС и останатите чинители во процесот и обезбедува висок степен на интегрирано управување со отпадот во Република Македонија.

Надлежен орган за спроведување на Директивата 2006/21/ЕЗ за управување со отпад од екстрактивната индустрија (Директива за отпад од рудници) е Министерството за економија.

Паралелно со горенаведеното, во почетна фаза на имплементација се и законите кои се однесуваат на посебните текови отпад. Се воспостави база на податоци за водење на регистарот на производители кои пуштаат на пазар, или увезуваат како крајни корисници во Република Македонија, батерии и акумулатори, а издадени се и две дозволи за колективен постапувач со отпадни батерии и акумулатори. Се воспостави база на податоци за водење на регистарот на производители кои пуштаат на пазар, или увезуваат како крајни корисници во Република Македонија, електрична и електронска опрема. Во постапувањето со отпадот од пакување регистрирани се четири колективни постапувачи.

Подготвени се Програма за затворање на неусогласени депонии во Република Македонија и Програма за намалување на количините на биоразградлив отпад на депонии. Во рамките на ИПА се спроведе проект за зајакнување на институционалните капацитети за управување со отпадот и механизмите за координација на управувањето со отпад на централно и локално ниво.

Спроведувањето на поединечните обврски од Директивата 86/278/ЕЕЗ за заштита на животната средина, а особено почвата, од канализациска мил која се користи во земјоделството (Директива за канализациска мил), се планира за 2015 и 2016 година, а предвиден датум за целосно спроведување е 2017 година.

Спроведувањето на Директивата 2006/66/EЗ за батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори (Директива за батерии) е веќе во напредна фаза. Што се однесува до Директивата 94/62/EЗ за пакување и отпад од пакување (Директива за отпад од пакување), целите за обновување и рециклирање на отпадот од пакување ќе се постигнат до 2020 година, што е и одредено како датум за целосно спроведување.

Спроведувањето на Директивата 96/59/EЗ за отстранување на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили (Директива за ПХБ/ПХТ) се планира за крајот на 2015 година.

Спроведувањето на Регулативата (ЕЗ) бр. 850/2004 за перзистентни органски загадувачи (ПОЗ) е одложено. Целосното спроведување кое претходно се планираше за крајот на 2014 година се одложи за крајот на 2017 година.

Спроведувањето на Директивата 2012/19/EУ за отпад од електрична и електронска опрема (ОЕЕО) е во рана фаза и досега се спроведени само неколку обврски. Датумот за целосно спроведување е одреден за крајот на 2020 година со меѓу-датуми одредени за 2014, 2015 и 2016 година.

Целните датуми за целосно спроведување се дефинирани за сите Директиви, освен за Рамковната директива за отпад, Директивата 2000/53/EЗ за искористени возила, Директивата 1999/31/EЗ за депонии и Директивата за отпад од рудници. Целните датуми се движат од 2015 до 2020 година.

## **5.2.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Големи проблеми и ограничувања во областа на управување со отпадот во Република Македонија се присутни речиси во сите области на постојниот систем на управување со отпад, како и во сите односи во општеството кои се однесуваат на управувањето со отпадот: политичка и законска рамка; организација на институциите и на човечките ресурси, покривање на трошоци и финансирање на услуги и инвестиции, свест на инволвираните засегнати страни и нивно информирање, сите фази на техничко управување од собирање до депонирање на отпадот, постоење/санација на оптоварувања на животната средина, влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина/природата со потенцијално влијание врз македонската економија.

Потребно е да се заврши транспонирањето на законодавството на ЕУ, вклучувајќи ја мерката 32008L098, Регулативата (ЕЗ) бр.1013/2006 за извоз, увоз и транзит на отпадот. Дополнително, потребно е целосно транспонирање на Директивата за отпад од рудници и новата Рамковна директива за отпад.

Потребно е зајакнување на капацитетите на единиците на локална самоуправа за имплементирање на националното законодавство во делот на воспоставување на регионално управување со отпад и поддршка за реализација на проекти од областа на интегрирано управување со отпад, пред сè во делот на изработка на физибилити студии, подготовка на регионални планови за управување со отпад, техничка документација и изградба на регионални депонии и инфраструктура за собирање, селектирање и рециклирање на отпад.

Потребна е поддршка во донесувањето на преостанатите плански документи за управување со посебните текови отпад (Програма за управување со отпад од

батерии и акумулатори) и Програмата за превенција од отпад, како и воспоставување на систем за управување со опасен отпад во Македонија.

Во таа насока, потребно е донесување на посебни планови за имплементирање на Директивата за депонии, со што ќе се утврди проектна низа за инвестиции во управувањето со отпадот, која ќе опфати изградба на нови и затворање на неусогласени депонии. Со обезбедување на модерни капацитети за управување со отпадот, мора да се затворат постојните депонии на начин кој ја штити животната средина. Начинот на затворање ќе биде одреден од потребата за заштита на површинските и подземните води, како што е наведено во Плановите за управување со речните сливови.

Воведувањето на метод на собирање отпад, одвоен на изворот, е важен чекор во воспоставувањето на систем за рециклирање и обновување на отпадот. Снабдувањето со инсталации за обнова на материјали ќе овозможи некои текови отпад, на пример: метал, пластика и стакло, да се рециклираат, со што голем дел од преостанатиот отпад ќе се обработи за да се добие гориво.

Колку е поголема количината отпад, обновен преку инсталациите за обнова на материјали, толку е помала потребата за отстранување на отпадот на депонија. Рамнотежата меѓу користењето на метод на обнова на отпадот и отстранување на депонии мора да се следи на национално ниво, заради поттикнување на обновување на отпадот и ограничување на капацитетот на новите депонии, само на оној дел од отпадот кој не може да се обнови.

Внимателно ќе се разгледа финансирањето на поставувањето на новиот систем за управување со отпад, како и за ремедијација на оптоварувањата на животната средина. Покривањето на капиталните инвестициски и оперативни трошоци е важен фактор за земја со 2 милиони жители и мали текови отпад, каде ефектот на економија во обем е особено истакнат, без оглед на процесот на обновување, третман или процесот на крајно отстранување на отпадот.

### 5.2.3 Цел

Воспоставување на институционален капацитет и соодветна инфраструктура за регионално управување со комунален отпад и мерки за спроведување за другите видови отпад.

#### Специфични цели

1. Целосна транспонирање на законодавството;
2. Воспоставени регионални центри за управување со отпад во сите региони, преку донесување и спроведување на Регионални планови за управување со отпад-Поддршка во спроведување на регионалните планови за управување со отпад;
3. Донесени планови за управување со посебните текови отпад и реализирање на утврдените мерки за посебни текови отпад;
4. Утврдена листа на инфраструктурни проекти во кои се содржани добро планирани мерки за изградба на нови и затворање на неусогласени депонии, како и за изградба на инфраструктура за собирање, селектирање и рециклирање на отпадот во регионалните системи за управување со отпад и намалување на биоразградливиот отпад;
5. Воспоставен систем на управување со опасен отпад.

## 5.3 Управување со води

### 5.3.1 Краток опис на постојната состојба

Република Македонија е лоцирана во централниот дел на Балканскиот полуостров. Според хидрогеографските услови во земјата има четири речни сливови<sup>1</sup> и три големи природни езера<sup>2</sup>. Најголем дел од површинските води се формираат на територијата на земјата, преку врнежи. Земјата не е богата со површински води (околу 3 000 m<sup>3</sup>/жител) и истите најмногу зависат од врнежите. Поради морфолошката, хидрогеолошката и хидрогеографската структура на релјефот, водата од врнежи и стопен мраз брзо се влева во хидрографската мрежа (реки, потоци и езера) и истекува надвор од земјата. Само карстните подрачја се издвојуваат од оваа општа слика, каде водата се задржува во земјата подолги периоди и повторно ги полни истечните води од речната мрежа. Вкупно, расположливите количини на површински води на годишно ниво се проценуваат на 6 372 милијарди m<sup>3</sup>.

Регистрирани се околу 4 400 извори со вкупна издашност/капацитет од 992 милиони m<sup>3</sup>, од кои 58 извори имаат капацитет од над 100 l/s. Република Македонија има 21 голема акумулација, со комбиниран вкупен капацитет за складирање од 1,39 милијарди m<sup>3</sup> вода и просечен капацитет од 66.0 милиони m<sup>3</sup>. Се планираат уште 28 акумулации, со комбиниран капацитет за складирање од 1.44 милијарди m<sup>3</sup> вода и просечен капацитет од 51,3 милиони m<sup>3</sup>. Меѓутоа, заради недостаток од систематски и континуиран мониторинг, недостасуваат податоци за капацитетот на подземните води.

Во согласност со вкупната побарувачка за вода, од страна на корисниците, во моментот најголем потрошувач на вода е секторот за наводнување со 46%, минимум прифатлив проток<sup>3</sup> со 28%, потоа индустријата со 14% и населението и туристите-потрошувачи со 12%. Побарувачката за вода од речните сливови е следната: реката Вардар 79% од целокупната побарувачка на вода, сливот на реката Црн Дрим 12% и сливот на реката Струмица 9% од целокупната побарувачка на вода. Околу 60% од водата за пиење се добива од карстни извори, 20% од површински води, а 20% од подземни води.

Вкупната годишна потрошувачка на вода за комунални и индустриски сектори во Република Македонија е 581.8 милион m<sup>3</sup>. Речиси половина од тоа (49,3%) се користи за индустриски цели, вклучувајќи го и рударството.

Што се однесува до собирањето и третманот на отпадни води, во рамките на Директивата 91/217/ЕЕЗ за третман на урбани отпадни води, предвидени се 65 агломерации (агломерација е населено место или група од населени места, каде отпадните води се собираат и се насочуваат во една постројка за третман на отпадни води). Така, 4 агломерации се со над 100 000 ЕЖ, 25 агломерации со над 15 000-100 000 ЕЖ, 7 агломерации со 10 000-15 000 ЕЖ и 29 агломерации од 2000-10 000 ЕЖ. Најголема агломерација е главниот град Скопје кој, вклучувајќи ги и општините во предградието, има околу 882 000 ЕЖ. Меѓутоа, агломерациите не се целосно

---

<sup>1</sup>Реките Вардар, Црн Дрим, Струмица и Јужна Морава

<sup>2</sup>Охридско Езеро, Преспанско Езеро и Дојранско Езеро

<sup>3</sup>Минимум прифатлив протокот е биолошки минимум кој треба постојано да биде достапен во речните корита за зачувување на водниот живот; дефиниран е како 10% од просечното испуштање на река

идентификувани и се засноваат на истражувања за време на спроведувањето на ИПА проекти за секторот води.

Во поглед на степенот на изградена канализациона мрежа и капацитети за третман на отпадни води, земјата заостанува во споредба со инфраструктурата за снабдување со вода. На национално ниво, канализационата мрежа опфаќа 1 239.1 km цевководи. Од вкупниот број живеалишта-697,529 (попис 2002 година), 65% се поврзани со јавниот канализационен систем, додека 21% од живеалиштата имаат септички јами, а останатите 12% неконтролирано ги испуштаат отпадните води. Општо, постојните канализациони системи, во големите урбани подрачја, се проектирани како единствен систем кој ги собира и одведува и отпадните и атмосферските води. Само 12 градови имаат посебни канализациони системи. Градот Скопје, како најголем учесник со најголемо загадување, има изградено сепаратен систем за отпадни води (534 km) и за атмосферски води (196 km). Во моментот, постројки за третман на урбани отпадни води има само во 6 агломерации со над 10 000 жители Охрид (Враништа-Струга), Ресен, Македонски Брод, Дојран, Куманово и Берово). Три од нив се лоцирани на брегот на трите големи тектонски езера: Охрид, Преспа и Дојран, кои се со највисок приоритет во поглед на заштита на природата.

Моменталната состојба на канализационите системи е различна во одредени урбани и рурални подрачја. Генерално, системите се прилично стари, истрошени, мрежата за собирање е од различни материјали, цевките се напукнати и отпадните води истекуваат во почвата. Често, капацитетот не е доволен за да ја собере целата отпадна вода. Системите за отпадни урбани и атмосферски води не се сепаратни (засебни), така што за време на поплави, цевките се преполнуваат што предизвикува зголемен притисок. Во урбаните средини, каде канализационите системи се санирани или новоизградени, се врши успешно собирање и отстранување на отпадните води. Управувањето со канализационите системи, исто така е одговорност на јавните претпријатија кои вршат снабдување со вода за пиење.

**Законодавство-**Во сила се следните закони од областа на водите: Закон за животната средина; Закон за водите („Службен весник на Република Македонија“ бр.87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13), Закон за претпријатија за управување со вода („Службен весник на Република Македонија“ 87/08; 6/09; 61/09; 83/10, 51/11); Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води („Службен весник на Република Македонија“ бр. 68/04, 28/06,103/08, 17/11, 54/11, 163/13). Законот за водите (ЗВ) стапи на сила во 2008 година. Со него се дефинира рамката за идното управување со водните ресурси, преку транспонирање на Рамковната директива за води (РДВ) 2000/60/ЕЗ, Директива 76/160/ЕЕЗ која се однесува на квалитетот на водата за капење (Директива за вода за капење), Директива 91/676/ЕЗ за заштита на водите од загадување предизвикано од нитрати од земјоделството (Директива за нитрати), Директива 98/83/ЕЗ за квалитетот на водата наменета за потрошувачка од страна на човекот (Директива за вода за пиење), Директива 91/271/ЕЕЗ која се однесува на третманот на урбани отпадни води, Директива 86/278/ЕЕЗ за заштита на животната средина, а особено почвата, од канализациска мил која се користи во земјоделството (Директива за канализациска мил), Директива 76/464/ЕЗ за испуштање опасни супстанции во водна средина во заедницата (Директива за опасни супстанции) и Директива 75/440/ЕЗ која се однесува на квалитетот на површинските води наменети за апстракција на вода за пиење во земјите членки. Законот за води регулира прашања во врска со површинските води,

вклучувајќи ги и постојаните водотеци или водотеците во кои повремено тече вода, езерата, акумулациите и изворите, подземните води, крајбрежното земјиште и водните живеалишта и нивното управување, кое подразбира распределба на водата, заштита и зачувување на водата, заштита од штетното дејство на водата, водостопански објекти и услуги, организациска поставеност и финансирање на управувањето со вода, како и условите, начинот и постапките под кои можат да се користат или испуштаат водите. За да се овозможи спроведување на Законот за води, во однос на управување со водата, во изминатиот период се усвоени повеќе подзаконски акти, заради транспонирање на техничките барања на Рамковната Директива за води, како и барањата од Директивата за третман на урбани отпадни води, Директивата за канализациска мил, дел од барањата на Директивите за нитрати и опасни супстанции. Највисоко и речиси целосно ниво на транспонираност е постигнато за Директивите за вода за пиење и третман на урбани отпадни води, како и за Рамковната Директива за води.

Најмал процент на транспонираност има Директивата 2007/60/ЕЗ за проценка и управување со ризици од поплава (Директива за поплави), која воедно е и најмалку имплементирана. Потребно е прво да се спроведе прелиминарна проценка на ризикот од поплави, да се идентификуваат речните сливови и областите поврзани со ризик од поплави, да се подготват карти за ризик од поплави и на крај да се донесат планови за управување со ризикот од поплави, фокусирани на превенција, заштита и подготвеност.

Дополнително, треба да се започне со спроведување на Директивата за нитрати и Директивата за вода за капење.

Владата, исто така, ќе треба да ја одреди општата политика во однос на Директивите на ЕУ, на пример, утврдување на улогата која оданочувањето и другите фискални мерки ќе ја имаат врз спроведувањето на целите за квалитет на водата. Дополнително, Директивата за третман на урбани отпадни води и директивите кои се однесуваат на квалитетот на водата за употреба (на пример, Директивата за вода за капење и Директивата за вода за пиење (80/778/ЕЕЗ, изменета со Директивата 98/83/ЕЗ) бараат интервенција од страна на снабдувачите со вода и канализациски услуги.

**Плански документи**-Во согласност со Законот за води, треба да се донесат три вида плански документи и тоа: Национална стратегија за води за период од 30 години, Водостопанска основа за период од 20 години и Планови за управување со речни сливови на секои десет години. Во 2010 година е изработена и донесена Стратегијата за води. Во Стратегијата детално се анализира состојбата на површинските и подземните води, со цел да се утврдат неопходните цели и мерки. Состојбата се третира од три различни аспекти: состојба на користењето на водата, состојба на обученост во врска со водата и заштита од штетни влијанија на водата и состојба на водата и квалитет на екосистемот.

**Управување со речен слив**-Новиот пристап кон управувањето со води утврден со Рамковната Директива за води и Директивата за поплави бара водите да се оценуваат и управуваат на ниво на речни сливови, наместо според географски или политички граници.

**Планови за управување со речни сливови (ПУРС)**-Во 2012 година беше подготвен План за управување со речниот слив на Преспанско Езеро и во тек е подготовка на ПУРС за реката Брегалница, притока на реката Вардар, исто така за речниот слив на Струмица и преку проектот ИПА ТАИВ09 започна подготовката на иницијалните

елементи за карактеризација на ПУРС за Вардар. Владата на Република Македонија ги дефинираше границите на подрачјата на речните сливови (ПРС) („Службен весник на Република Македонија“ бр. 107/12).

**Програма со мерки**-Во согласност со Рамковната Директива за води, во рамките на секој ПУРС, треба да се развие програма со мерки. Програмата ќе биде наменета за постигнување или одржување на добра состојба во животната средина, во согласност со член 13 и Владата на Република Македонија треба да усвои програма за мерки за секое подрачје на речните сливови (ПРС) на територијата на земјата, за постигнување на целите во областа на животната средина, кои се утврдени со Законот за водите и Планот за управување со речен слив. Во 2012 година почна нов проект за спроведување на програма на мерки за ПУРС за Преспа.

МЖСПП треба да ги пропише барањата и процедурите за воспоставување заштитни зони, информации и мапирање. Ќе се воспостават заштитни зони за: водни тела наменети за потрошувачка од страна на човекот, водни тела наменети за рекреативни цели, вклучувајќи ја и водата за капење, зони чувствителни на нитрати и водни тела чувствителни на испуштање на урбани отпадни води.

Податоците за секое подрачје на речните сливови (ПРС) се делумно собрани и истите не се во согласност со барањата на Рамковната Директива за води (РДВ). Надлежен орган за секторот води е МЖСПП-Управа за животна средина и други јавни тела кои оперираат со мониторинг станиците во рамките на Државната мрежа за мониторинг, како што е Хидрометеоролошкиот завод при МЗШВ, Институтот за јавно здравје при Министерството за здравство, Мониторинг мрежите при МЖСПП и Хидробиолошкиот завод во Охрид при Министерството за образование и наука.

**Одговорност**-Одговорностите и обврските во управувањето со водите се спроведуваат преку соодветни владини институции. Надлежностите се поделени меѓу неколку министерства: Министерството за животна средина и просторно планирање е назначено како надлежно тело за спроведување на Директивата, во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за економија, Министерството за транспорт и врски, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство и Институтот за јавно здравје. Административниот капацитет во секторот води е слаб, како на централно, така и на локално ниво. Идентификувана е потребата за понатамошно зајакнување на нивните капацитети.

### **5.3.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Спроведувањето на Рамковната Директива за води во Република Македонија е во рана фаза и само неколку обврски се спроведени. Во претстојниот период ќе се постигне напредок во спроведувањето, што е резултат на тековната техничка помош во доменот на управување со водите. Досега, завршени се три обврски на спроведување: (i) идентификација на ПРС, (ii) давање правна сила на административни договори за меѓународни реки, езера и (iii) идентификување на надлежните органи.

Неопходно е во периодот што следува да се посвети посебно внимание на спроведување на законодавството за управување со водите, особено преку донесување на планови за управување со речен слив (ПУРС) и спроведување на мерките предвидени во истите.

Капацитетите на МЖСПП, како и на единиците на локалната самоуправа, не се доволни за да се спроведат обврските кои произлегуваат од Законот за води. За да се постигне добра имплементација на Законот, потребна е доволна административната структура, како на централно, така и на локално ниво. Покрај тоа, треба да се земе предвид дека Законот за води воведува сосема нов пристап во управувањето со водите во Република Македонија, што само по себе бара системски пристап во воспоставување на структурите. Потребно е воспоставување на силен административен центар кој ќе ја олесни соработката во управувањето со водите со сите инволвирани страни, вклучувајќи ги надлежните министерства и институции од една страна и операторите од друга страна. Дополнително, неопходно е формирање на институција која ќе ги покрие недостатоците во стручната и научна подготовка на ПУРС, која засега не е добро обезбедена.

**Важност на зајакнувањето на локалните власти-**Рамковната Директива за води и Директивата за поплави во голема мера се засноваат на „децентрализиран“ концепт за управување со речни сливови и поттикнуваат, колку што е можно, поголемо учество на локалното население во целиот процес на планирање.

Рамковната Директива за води и Директивата за поплави бараат соработка на локалните власти во одредување на оперативните и стратешки цели кои до одреден степен се, исто така, дефинирани од употребата на водите (на пр. вода за апстракција на вода за пиење, вода за капење). Мерките за исполнување на пропишаните стандарди за квалитет на води и граничните вредности за апстракција, во секој случај ќе бараат локални активности.

Услугите за снабдување со вода, канализационата мрежа и управување со отпадот може да бидат одговорност на локалните власти. Овие тела ќе бидат вклучени за да осигураат дека водата за пиење е безбедна и дека отпадот, генериран од човекот, се отстранува на соодветен начин, со цел да се минимизираат ризиците по јавното здравје и/или каква било штета врз водните ресурси. Локалната администрација може да биде одговорна за и да финансира изградба на постројки за води и отпадни води, цевководи, канализациони мрежи и капацитети за управување со отпад. Во тие случаи регионалната власт може да биде соодветно надлежно тело во однос на Директивата за вода за пиење или Директивата за третман на урбани отпадни води, Рамковната директива за отпад и други релевантни директиви поврзани со отпадот, како што е Директивата за депонии. Во такви случаи мора да се земе предвид улогата на локалните надлежни тела во спроведување на овие директиви и можните конфликти на интереси, затоа што надлежното тело може да биде и регулаторно и регулирано.

Треба да се потенцира потребата од воспоставување мониторинг на квантитетот и квалитетот на водите, особено на подземните води. Потребно е, врз основа на процена на постојната состојба со мониторинг на водите, да се донесе Програма за мониторинг во која ќе се предвиди идниот развој на мониторинг системот на водите во Република Македонија. Програмата ќе ги идентификува недостатоците на постојниот мониторинг систем, потребата од надградба и работна програма на истиот.

**Зајакнување на мониторингот, инспекцијата и извршувањето-**Мониторингот е суштински дел од спроведувањето на законодавството на ЕУ за води, вклучувајќи ја особено Рамковната директива за води, но и Директивата за поплави. Мониторингот мора да се врши во согласност со поставените стандарди, техничкиот формат мора



да одговара на барањата за размена, а собирањето на информации да биде како што е одредено во Директивата INSPIRE.

Директивата за вода за пиење треба да се спроведе на почетокот на планот за спроведување, затоа што е од голема важност за јавното здравје и понатаму ќе има „самостојна“ функција. Директивата за третман на урбани отпадни води е исто толку важна Директива и во подрачја со основни канализациони потреби, бара многу финансиски средства и техничка инфраструктура и треба да се спроведе во рана фаза. Истовремено, мора да се посвети внимание на прашањето за канализационата мил во контекст на законодавството за отпад, затоа што ќе се бараат соодветни начини за повторна употреба и/или отстранување на истата.

### 5.3.3 Цел

Воспоставување управување со речни сливови и подобрување на состојбата во животната средина, како и зачувување на човековото здравје, преку подобрување на квалитетот на водите.

#### Специфични цели

- Целосно транспонирање на законодавството;
- Завршување на планови за управување со речен слив, вклучувајќи и идентификување на програма со мерки;
- Воспоставување на сеопфатен мониторинг систем на водите;
- Воспоставување на систем за процена, заштита и подготвеност во случај на поплави, справување и изработка на Планови за управување со ризици од поплави;
- Зголемување на степенот на инвестиции во однос на БДП преку изградба на системи за собирање и третман на отпадни води;
- Обезбедување здрава вода за пиење за населението, преку современи системи за водоснабдување, воспоставени механизми за спроведување на начелото загадувачот плаќа.

## 5.4 Квалитет на воздухот

### 5.4.1 Краток опис на постојната состојба

Квалитетот на воздухот е важно прашање кое е суштински поврзано со јавното здравје, економијата и животната средина. Загадувањето на воздухот може да предизвика влошување на здравјето на луѓето, вклучително и предвремена смрт, како и нарушувања на екосистемите. Со тоа се предизвикува огромна економска штета за државата, изразена преку намалена продуктивност на работната сила и влошување на состојбата во животната средина.

Со цел подобрување на квалитетот на воздухот, Република Македонија пристапи кон апроксимација со Европското законодавство со усвојување на стандардите за квалитет на воздухот. Во таа насока во 2004 година, МЖСПП подготви Закон за квалитет на амбиентниот воздух и досега се донесени 16 подзаконски акти, кои произлегуваат од Законот, во кои речиси во целост се транспонирани ЕУ директивите за воздух (2008/50/ЕЗ, 2001/81/ЕЗ и 2004/107/ЕЗ).

Директивата 2008/50/ЕЗ за квалитет на амбиентен воздух и почист воздух во Европа (Директива САФЕ) е транспонирана 96%, Директивата 2004/107/ЕЗ која се однесува на арсен, кадмиум, жива, никел и полициклични ароматски јаглеводороди во амбиентен

воздух (Директива за тешки метали) 98%, а Директивата 2001/81/ЕЗ за национални плафони на емисии за одредени атмосферски загадувачи (Директива за плафони на емисии) 100%. Воедно, во февруари 2014 година се донесе Закон за контрола на емисии на испарливи органски соединенија при користење на бензини, со цел воспоставување на систем за намалување на загадувањето на воздухот од испарливи органски соединенија од бензините, во кој се транспонираа одредби од ЕУ мерките 31994L0063 и 32009L0126. Во согласност со одредбите од овој Закон, досега се подготвени 5 подзаконски акти, а останатите се планира да се донесат до крајот на 2014 година. Досега Директивата 94/63/ЕЗ за контрола на емисии од испарливи органски соединенија (ИОС) кои произлегуваат од складирање на бензин и пренос од терминалите до бензинските пумпи и Директивата 2009/126/ЕЗ Фаза II за обновување на испарениот бензин при полнење на возилата на бензинските пумпи (Директиви за ИОС), се транспонирани 97% 100%, соодветно. Директивата 1999/32/ЕЗ за намалување на содржината на сулфур во одредени течни горива е транспонирана во Правилникот за квалитет на течни горива со 92.5%.

Во текот на 2010 година беа ратификувани сите осум протоколи кон Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (CLRTAP).

Сите директиви се делумно имплементирани, односно одговорните институции се дефинирани, воспоставени се бази на податоци и се врши известување. Другите барања како мерење на сите наведени супстанции во директивите не се вршат во целост, заради недостаток на финансиски средства и капацитети. Иако се дефинирани одговорните институции, имплементацијата на Протоколите кон Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот е делумна.

Барањата на директивите во однос на мониторингот на основните загадувачки супстанции се речиси целосно имплементирани. Имено, Министерството за животна средина и просторно планирање го воспостави и управува со Државниот автоматски мониторинг систем за квалитет на амбиентен воздух (ДАМСКАВ), кој се состои од 17 автоматски мониторинг станици за квалитет на воздух. Пет станици се поставени во Скопје (Карпош, Центар, Лисиче, Гази Баба и Ректорат). По две мониторинг станици се поставени во општина Илинден (с. Мршевци и с. Миладиновци), Велес и Битола и по една во Куманово, Кочани, Кичево, Кавадарци, Тетово и Лазарополе. Мониторинг станиците ги следат следните параметри: SO<sub>2</sub> (сулфур диоксид), CO (јаглерод моноксид), NO<sub>x</sub> (азотни оксиди), PM<sub>10</sub> (суспендирани честички со големина до 10 микрометри), PM<sub>2.5</sub> (суспендирани честички со големина до 2.5 микрометри), O<sub>3</sub> (озон) и ВТХ (бензен, етилбензен, толуен, орто и пара ксилен). Податоците од сите мониторинг станици се собираат во база на податоци во МЖСПП и секојдневно се врши нивна проверка и потврдување, соодветна обработка, анализа, презентација и известување. Податоците од автоматските станици се јавно достапни на веб страната за квалитет на воздух (<http://airquality.moerpp.gov.mk>) на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Од направената анализа на податоците за квалитетот на воздухот, добиени од мониторинг станиците и направената инвентаризација за емисии во воздух презентирани во Годишниот извештај за 2013 година, состојбата со квалитетот на воздухот по загадувачки супстанции е следна:

**Сулфур диоксид** - 93,8% од вкупната количина на SO<sub>2</sub> се генерира од производство на електрична и топлотна енергија, односно при согорување на горивата во процесот на добивање на електрична и топлотна енергија. 3% се емитираат од согорувачките

постройки во производната индустрија. Во однос на оваа загадувачка супстанција, не се забележани надминувања на граничните вредности за квалитет на воздух.

**Азотни оксиди** - најголеми количини на емисии на азотни оксиди се емитираат при производство на електрична енергија (54,97%), патен сообраќај (28,41%) и при согорување во производствената индустрија (8,49%). Надминувања на часовната гранична вредност за азот диоксид се забележани само во Скопје во зимскиот период, додека просечната годишна концентрација не ја надминува граничната вредност за квалитет на воздух.

**Вкупните цврсти честички** и нивната пропорционална емисиона дистрибуција, како и честички со големина до 10 микрометри и до 2.5 микрометри (PM<sub>10</sub> и PM<sub>2.5</sub>) по SNAP сектори за 2012 година на ниво на Република Македонија покажува дека доминантни извори на вкупната прашина се процесите за производство на топлинска и електрична енергија, како и производните процеси, а најголем процент на емисија се генерира од неиндустриските објекти. Значаен удел имаат производните капацитети, особено од областа на металургијата, како и капацитетите за производство на електрична енергија. Исто така, на национално ниво и сообраќајот има удел во емисиите на овие загадувачи. Просечните годишни концентрации на PM<sub>10</sub> за 2013 година покажуваат надминување на граничните вредности за квалитет на воздух на сите мерни места, со исклучок на Лазарополе.

**Јаглерод моноксид**-Најголем процент на емисија на јаглерод моноксид произлегува од секторот неиндустриски согорувачки инсталации (домаќинства и административни капацитети-55,81%) и секторот-патен сообраќај (32,09%). Ова најверојатно се должи на нецелосното согорување на цврстите и течните горива кои се користат во овие два сектора. Во однос на оваа загадувачка супстанца не се забележани надминувања на граничните вредности за квалитет на воздух.

**Озон**-повисоките концентрации на површинскиот озон O<sub>3</sub>, кој се формира со фотохемиски реакции што вклучуваат азотни оксиди, ИОС и други прекурсори на озон во присуство на сончева светлина може да предизвикаат штетни влијанија кај луѓето и животната средина. Највисоки концентрации на оваа загадувачка супстанца се забележуваат во пролет и лето.

**Неметански испарливи органски соединенија (НМИОС)**-Најголем процент на емисии на неметанските испарливи органски соединенија произлегува од секторот-согорување на гориво во неиндустриските објекти (23,34%), потоа следат секторот ископ и пренос на фосилни горива и геотермална енергија (20,42%), употреба на растворувачи (19,17%), патниот сообраќај (15,93%) и секторот земјоделство (14,8%).

**Амонијак (NH<sub>3</sub>)**-речиси целата идентификувана емисија на амонијакот произлегува од секторот земјоделство (97%), најмногу од одгледување на крави, а околу 2,53% од сообраќај.

Врз основа на направените анализи на податоците за емисии и квалитетот на воздухот, МЖСПП досега има подготвено повеќе национални стратешки документи во кои се дефинирани мерките за намалување на емисиите во воздухот. Националната програма за постепено намалување на количините на емисии на одредените загадувачки супстанции, на ниво на Република Македонија, за период од 2012 до 2020 година е усвоена од Владата. Во програмата се идентификувани мерките за намалување на емисиите на загадувачките супстанции: сулфур диоксид, азотни оксиди (изразени како азот диоксид), амонијак, испарливи органски соединенија, вкупни суспендирани честички и јаглерод моноксид во воздухот.

Националниот план за заштита на квалитетот на амбиентниот воздух ја презентира состојбата со квалитетот на воздухот, ги дефинира мерките за заштита и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздухот во Република Македонија и сите релевантни институции одговорни за нивна имплементација за следните 5 години (2013-2018 година). Националниот план за заштита на квалитетот на амбиентниот воздух е усвоен од Владата.

Покрај националните плански документи, со цел намалување на локалното загадување, досега е подготвена програма за подобрување на квалитетот на воздухот за градот Битола и се планира подготовка на вакви програми и за останатите поголеми градови.

#### **5.4.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Националното законодавство не е имплементирано во целост во областа на подготовка на сеопфатни инвентари на емисии, обезбедување соодветни квалитетни податоци за моделирање и примена на моделирањето во оцена на квалитетот на воздухот. Исто така, делумна е подготовката и следењето на имплементацијата на планските документи. Недостасува континуирано мерење на тешки метали, органски супстанции, мерење и контрола на емисии во воздухот, контрола на квалитет на горивата и спроведување на процедурите за обезбедување квалитет и контрола на квалитетот. Имплементацијата на Протоколите кон Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот е делумна, бидејќи не е имплементирана во целост во однос на мерењата на сите загадувачки супстанции опфатени со протоколите.

Имено, во согласност со барањата за имплементација на директивите, постоечките капацитети не се доволни, односно утврдена е потребата за зајакнување на капацитетите на национално и локално ниво.

Потребно е проширување на постоечкиот мониторинг систем, со дополнителни мерни инструменти за  $PM_{2.5}$  и озон во позадински области, како и воспоставување на континуиран мониторинг на тешки метали и полициклични јаглеводороди.

Дополнително, се уште не е донесена Програма за мониторинг на воздухот во Република Македонија која ќе ги опфати сите постојни мониторинг станици и ќе предвиди рамка за комплетирање на мониторинг мрежата за воздух.

Делумно од идентификуваните недостатоци во оваа област ќе се надминат со реализација на Твининг проектот, од кој се очекуваат следните резултати:

- Зајакнување на капацитетите за мониторинг на квалитет и емисии во воздух и хемиска анализа на земени примероци на воздух;
- Подобрување на квалитетот на податоците, контрола на документи и процедури во лабораторија за калибрација;
- Зајакнување на капацитетите за употреба на модели на дисперзија и подготовка на емисионен инвентар;
- Зајакнување на капацитетите за управување со податоци и известување за квалитетот на воздухот;
- Зајакнување на капацитетите за развој на планови за квалитет на воздух;
- Зајакнување на капацитетите за оцена на влијанието на загадувањето на воздухот врз здравјето на луѓето.

Сепак, во периодот 2017-2020 година и по завршување на Твининг проектот, треба да се планираат следните дополнителни задачи:

- Планирање на воспоставување на станици за мерење, како и идентификување на загадени подрачја („жешки точки, жаришта“);
- Воспоставување и координирање на програма за мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух;
- Подготовка на план за квалитет на воздухот или краткорочни акциони планови за подобрување на квалитетот на воздухот во области каде не се исполнети стандардите за квалитет на воздухот;
- Спроведување на планови за подобрување на квалитетот на воздухот;
- Планирање на мерки кои ќе обезбедат усогласеност со законодавството за ИОС, во поглед на контрола на емисии од ИОС во индустриски инсталации и за бои и лакови, но исто така и во поглед на складирање, транспорт и повторно полнење на горива во станици. Тоа бара привремен мониторинг и надзор, како и одредени мерки за да се потврди усогласеноста со техничките и безбедносните стандарди;
- Издавање дозволи и спроведување на стандардите;
- Подготовка и спроведување на Национален план за ратификација и спроведување на трите изменети протоколи под Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот.

### 5.4.3 Цел

Да се подобри квалитетот на воздух во Република Македонија со цел да се подобри здравјето на сите граѓани.

#### Специфични цели

- Ефективен и функционален систем на мониторинг на загадувањето на воздухот и воспоставен информативен систем за управување со податоците за квалитетот на воздухот;
- Спроведување на мерките, дефинирани во планските документи за заштита на квалитетот на воздухот, со цел постигнување на граничните вредности за квалитет на воздухот;
- Зајакнување на административните капацитети, заради интегриран пристап за справување со предизвиците од квалитетот на воздухот;
- Континуирани активности за подигнување на јавната свест за улогата на квалитетот на воздухот од социо-економски аспект и добросостојба на луѓето;
- Постигнато намалување на емисиите на загадувачките супстанции во воздух во согласност со проекциите дефинирани со Националната програма за постепено намалување на загадувачките супстанции во воздухот;
- Целосна усогласеност на националното со законодавството на ЕУ и со стандардите за складирање бензин и пренос од терминалите, до бензинските станици.

## 5.5 Заштита на природата и биолошката разновидност

### 5.5.1 Краток опис на постојната состојба

Биолошката разновидност и екосистемските услуги придонесуваат на различни начини за добросостојбата на луѓето. Богатството и хетерогеноста на видовите и екосистемите се основни обележја на биолошката разновидност во Република Македонија. Според анализите за богатството на биолошката разновидност на одделни земји од Европа, Република Македонија се наоѓа на самиот врв на листата на држави познати како европски жаришта.

Земајќи го предвид исклучителното природно наследство, Република Македонија активно работи на воспоставување на соодветен систем за управување со природата и биолошката разновидност.

Во согласност со податоците од Петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност (2014), во различните екосистеми и типови живеалишта во државата, досега се регистрирани околу 1700 видови алги, 3200 васкуларни растенија, над 2000 габи и 450 лишаи, 13,000 без`рбетници, 85 риби и циклостомати, 15 водоземци, 32 влечуги, 333 птици и 84 видови цицачи.

И покрај фактот дека вкупната територија на Република Македонија зафаќа површина од 25,713 km<sup>2</sup> и претставува 0,26% од територијата на европскиот континент, голем дел од разновидноста се наоѓа во Република Македонија и се движи од 33,64% кај васкуларните растенија, 14% кај слатководните риби, 20,3% кај водоземците, 25,2% кај влечугите, 64% кај птиците и 29% кај цицачите. Биолошката разновидност на Република Македонија зафаќа 70-90% од целокупната балканска биолошка разновидност.

Во согласност со Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија” бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13 и 41/14), заштитата на природата се уредува преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство, во и надвор од заштитени подрачја, како и заштита на природни реткости.

Во врска со имплементацијата на одредбите од Конвенцијата за заштита на дивниот свет и природните живеалишта во Европа (Берн 1979 година) и Законот за заштита на природата, во периодот од 2002 до 2008 година беше развиена Национална Емералд мрежа на Подрачја од посебен интерес за заштита (ППИЗ). Со Националната Емералд мрежа опфатени се 35 подрачја, кои зафаќаат површина од 752,223 ha или 29% од територија на Република Македонија. Емералд мрежата се користи како подготвителна алатка за усогласување со обврските на директивите за птици и живеалишта и воспоставување на Натура 2000 мрежата.

На територијата на Република Македонија, според меѓународни критериуми, идентификувани се 42 локалитети како значајни растителни подрачја (ЗРП), 77 локалитети кои претставуваат „Corine“ биотопи, 22 локалитети како значајни орнитолошки подрачја (ЗОП) и 8 значајни подрачја за пеперутки (ЗПП).

Во согласност со Законот за заштита на природата, системот на заштитени подрачја се воспоставува заради зачувување на биолошката разновидност, во рамките на природните живеалишта, процесите кои се случуваат во природата, како и абиотичките карактеристики и пределската разновидност. Со прогласување на подрачјето за заштитено, истото стекнува статус на природно наследство.

Во моментот, според Годишниот извештај од обработени податоци за квалитетот на животната средина (МЖСПП, 2013), мрежата на заштитени подрачја, на национално ниво, опфаќа 86 подрачја кои зафаќаат околу 8,94% од територијата на државата.

Анализите, по категории на заштитени подрачја, покажуваат дека најголем процент од територијата на Република Македонија зафаќаат националните паркови (4,50%), а потоа следуваат спомениците на природата (3,07%), повеќенаменски подрачја (0,98%), строгите природни резервати (0,30%), паркови на природата (0,11%), додека најмала површина зафаќа категоријата заштитен предел (0,01%).

Според Секторската студија за заштита на природното наследство, изготвена за потребите на Просторниот план на Република Македонија (2004) со важност до 2020 година, предвидено е заштитените подрачја да зафаќаат површина од околу 12% од територијата на Република Македонија, што е блиску до просекот во земјите од ЕУ.

Во меѓународни рамки, на листата на УНЕСКО е вклучен Охридскиот регион, како светско природно и културно наследство (1979 година), додека на привремената листа на УНЕСКО се вклучени и спомениците на природата Маркови Кули и Пештерата Слатински Извор (2004 година). Во Рамсарската листа на водни живеалишта од меѓународно значење вклучени се две заштитени подрачја, Преспанското Езеро со крајбрежните блатни појаси (1995) и Дојранското Езеро (2007 година).

Номинацијата на регионот Охрид-Преспа за биосферен резерват официјално е разгледана на состанокот на МАБ Комитетот на УНЕСКО во јуни 2014 година и со едногласна одлука на Комитетот овој регион е прогласен за прекуграничен биосферен резерват. Инаугурацијата на прекуграничниот биосферен резерват Охрид-Преспа се одржа на 13 октомври, 2014 година, во Корча, Република Албанија.

Во подрачјето заштита на природата, во рамките на процесот на хармонизација на националното законодавство со законодавството за заштита на природата на ЕУ, постигнат е следниот степен на усогласеност: Директивата 2009/147/ЕЗ за зачувување на дивите птици (Директива за птици) (81%), Директивата 92/43/ЕЕЗ за зачувување на природните живеалишта и на дивата фауна и флора (Директива за живеалишта) (55%) и за Директивата 1999/22/ЕЗ за чување на диви животни во зоолошки градини (Директива за зоолошки градини) (20%). Исто така, во последните четири години донесени се неколку измени и дополнувања на Законот за заштита на природата, со кои се врши негово доусогласување со законодавството на ЕУ, односно со одредбите од директивите за живеалишта и птици.

Во согласност со Законот за заштита на природата, донесени се закони за прогласување на 12 заштитени подрачја, како и подзаконски акти кои се однесуваат на заштита, собирање и промет на диви растенија, габи и животни, валоризација и ре-валоризација на заштитени подрачја, содржина на планот за управување со заштитени подрачја и евиденција за заштита на природата. Во однос на спроведувањето на националното законодавство, забележан е напредок во делот на изработка на планови за управување со заштитени подрачја. Листа на строго заштитени и заштитени диви видови е донесена во 2011 година, но се уште нема национална Црвена Листа на загрозувани видови.

Во текот на 2014 година беше изготвен Петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност, како и нацрт-верзија на Националната стратегија за биолошка разновидност со Акциски План. Во тек се активности за изработка на Национална стратегија за природа.

## 5.5.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување

Утврдени се недостатоци во инвентаризација и процена на природните живеалишта и дивите видови; не се изготвени студии за процена на биопотенцијалот на комерцијалните диви видови во нивните природни живеалишта; не се воспоставени квоти за одржливо користење на комерцијалните диви видови растенија, габи и животни; не е изготвена Национална Црвена Листа на загрозувани видови и соодветна Црвена Книга за заштита на дивите видови; не е целосно завршен процесот на валоризација на природното наследство и ре-валоризација на заштитените подрачја; не е комплетиран процесот на хармонизација на системот на заштитени подрачја и потребно е да продолжат активностите за прогласување на заштитени подрачја, во согласност со Законот за заштита на природата. Проширувањето на системот на заштитени подрачја, треба да продолжи на начин кој ги претставува клучните живеалишта и видови, важни за зачувување на биолошката разновидност, со поддршка на локалните заедници за прогласување на нови заштитени подрачја. Исто така, недостасуваат планови за управување за повеќето заштитени подрачја.

Идентификувани се недостатоци во финансиски и човечки капацитети, особено стручен кадар на национално и локално ниво, со посебен акцент во делот на управување со заштитените подрачја. Не е формиран посебен стручен орган за заштита на природата. Националниот совет за заштита на природата и националните комитети за заштита на биолошката разновидност не се доволно оперативни. Утврдени се недостатоци во административната структура за управување со Натура 2000. Потребно е да се започне со процесот на идентификација на потенцијалните подрачја од Република Македонија за вклучување во европската кохерентна еколошка мрежа Натура 2000.

Директивите на ЕУ за заштита на природата и биолошката разновидност не се целосно транспонирани, заради потребата од ангажирање стручен кадар (експерти за биолошка разновидност). Предвидените подзаконски акти, кои произлегуваат од Законот за заштита на природата, се уште не се донесени. Методологија за мониторинг на природата не е донесена и следствено на тоа недостасува национален систем за мониторинг во природата.

За подобрување на состојбата, потребно е:

- да се воспостави национален систем за мониторинг;
- да се воспостави систем со кој ќе се овозможи општа заштита за сите птици во дивината;
- да се идентификуваат и прогласат Посебни подрачја за заштита (ППЗ) за птици;
- да се идентификува, мапира и процени загрозуениот статус на природните живеалишта;
- да се идентификуваат и прогласат подрачја од посебен интерес за заштита/зачувување (ППИЗ);
- да се поттикнат научни истражувања за развој на заштитни мерки за одредени растенија и животни;
- да се донесат планови за управување со заштитени подрачја;
- да се спроведат соодветни процени на проекти кои може да имаат влијание врз ППЗ и ППИЗ;



- да се изработат Национална Црвена листа и Црвена книга.

### 5.5.3 Цел

Да се промовира воспоставувањето на заштитени подрачја од национално, европско и меѓународно значење и нивна функционална поврзаност, со цел, како минимум, да се одржи сегашната состојба на биолошката разновидност и да се поттикне унапредувањето на статусот на биолошката разновидност, преку ефективна имплементација на други релевантни стратегии.

#### Специфични цели

- Усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ од областа на заштитата на природата, преку измени и дополнувања на Законот за заштита на природата и изготвување на подзаконски акти;
- Идентификувани Посебни заштитени подрачја (ПЗП) и Посебни подрачја за зачувување (ППЗ) како дел од мрежата Натура 2000;
- Воспоставена административна структура за Натура 2000, преку донесени планови за управување со заштитени подрачја и ефикасен систем за финансирање и развој на мрежата Натура 2000;
- Воспоставен мониторинг на природните живеалишта и на строго заштитени и заштитени диви видови во Република Македонија.

## 5.6 Контрола на индустриско загадување и управување со ризици

### 5.6.1 Краток опис на постојната состојба

Директивата 2008/1/ЕЗ за интегрирано спречување и контрола на загадувањето (Директива за ИСКЗ) е целосно транспонирана во Законот за животната средина (ЗЖС), во Поглавјето XII. Покрај тоа, донесени се неколку подзаконски акти, со кои се уредува постапката и начинот на издавање, како и формата и содржината на дозволите за ИСКЗ. Исто така уште две поглавја од Законот се поврзани со Директивата за ИСКЗ, а тоа се Поглавјето XIII-Генерална еколошка ревизија и Поглавјето XIV Дозволи за усогласување со оперативни планови.

Македонскиот систем разликува два вида на интегрирани еколошки дозволи (ИСКЗ): А-интегрирана еколошка дозвола (А-ИСКЗ дозвола) и Б-интегрирана еколошка дозвола (Б-ИСКЗ дозвола). Надлежен орган за издавање на А-ИСКЗ дозволите е Управата за животна средина, орган во состав на МЖСПП, а надлежен орган за издавање на Б-ИСКЗ дозволите е локалната самоуправа на чија територија е лоцирана инсталацијата, освен за инсталации кои се наоѓаат во заштитени подрачја, кога Б-ИСКЗ дозволата ја издава МЖСПП, како и во случаите кога локалните власти не го поседуваат потребниот капацитет за издавање на истата. Во согласност со Законот за животната средина, А-ИСКЗ дозволи се издаваат за инсталации (А инсталации), кои се во согласност со капацитетот и индустрискиот сектор предвидени во Анекс I на Директивата за ИСКЗ, а Б-ИСКЗ дозволи за инсталации (Б инсталации) кои се помали од оние предвидени во Директивата за ИСКЗ. Инсталациите кои не можат да ги достигнат стандардите, пропишани со Законот за животната средина и се дефинирани како постојни инсталации (оперативни пред 2009 година), се должни да добијат А или Б дозвола за усогласување со оперативен план, со кој им се определува временската рамка и акциите што треба да ги преземат за да ги исполнат стандардите на ИСКЗ. А-инсталациите треба да бидат усогласени со најдобро

достапните техники (НДТ), додека Б инсталациите треба ги исполнуваат стандардите за ниво на емисија. Според Законот за животната средина, стандардите за ИСКЗ треба да се исполнат, генерално, најдоцна до 1 април 2014 година. Но, за големите А-инсталации за кои се потребни големи подобрувања во технологијата, крајниот рок може да се пролонгира за уште пет години, до 2019 година. Се проценува дека во Република Македонија постојат 140 А-инсталации и околу 500 Б-инсталации. До денес, МЖСПП има примено 135 барања за добивање А или Б дозвола за усогласување и 100 од нив се издадени. Нема прецизни податоци за барањата за дозволи за усогласување или за Б-ИСКЗ дозволи за Б-инсталациите. До денес, општините имаат издадено 170 дозволи за Б-инсталации.

Не постои пропис во кој целосно се транспонира Директивата 2010/75/ЕУ за индустриски емисии (ДИЕ) во националното законодавство, која е наследничка на Директивата за ИСКЗ, а во основа има за цел да го сведе на минимум загадувањето од различни индустриски процеси, постигнување на високо ниво на заштита на природата како целина, како и обврска инсталациите да работат во согласност со интегрираната дозвола, издадена од надлежниот орган, во која се содржани граничните вредности за емисија базирани на НДТ.

Со оваа директива се менува постојното законодавство на ЕУ во врска со индустриските емисии:

- Директива 2001/80/ЕЗ за ограничувања на емисии од одредени загадувачи во воздухот од големи согорувачки постројки;
- Директива 2008/1/ЕЗ за интегрирано спречување и контрола на загадувањето;
- Директива 2000/76/ЕЗ за горење на отпад;
- Директива 1999/13/ЕЗ за ограничување на емисии од испарливи органски соединенија од користење на органски растворувачи при одредени активности и инсталации;
- Директива 78/176/ЕЕЗ за отпад од индустријата за титаниум диоксид, Директива 82/883/ЕЕЗ за постапки за надзор и следење на животната средина кои се однесуваат на отпад од индустријата за титаниум диоксид и Директива 92/112/ЕЕЗ за постапките за усогласување на програмите за намалување и можно отстранување на загадување предизвикано од отпад од индустријата за титаниум диоксид (Директиви за индустрија за титаниум диоксид).

Со влегувањето во сила на Директивата за индустриски емисии, заклучоците на НДТ стануваат референтни вредности за условите на дозволата, во поглед на емисионите гранични вредности (ЕГВ), кои не може да бидат повисоки од емисионите нивоа на НДТ (НДТ-ЕГВ) од заклучоците на НДТ.

Исто така, значаен нов момент во Директивата за индустриски емисии е проширувањето на активностите, кои се веќе опфатени со претходната Директива (панели од дрво, производство на храна од животински и растителни суровини, во комбинирани и одделни производи со утврден капацитет за готови производи), како и со нови активности, како што се: зафаќање на тековите на CO<sub>2</sub> од инсталации опфатени со Директивата за индустриски емисии; конзервирање на дрво и дрвени производи со хемикалии, со произведен капацитет поголем од 75 m<sup>3</sup>; самостоен третман на отпадни води што не се опфатени со Директивата 91/271/ЕЕЗ (во врска со третман на урбани отпадни води).

За целосна имплементација на прописите, што произлегуваат од законската

регулатива за спречување на индустриското загадување, извршена е процена и резултатите водат до заклучок дека вкупниот трошок ќе изнесува околу 1,2 милијарди евра. Оттука, може да се заклучи дека овие активности се доста скапи. Таквите трошоци може да претставуваат голема пречка во настојувањето да се подобри имплементацијата на наведените прописи.

Друго важно прашање во овој сектор е Директивата 96/82/ЕЗ за контрола на хаварии со присуство на опасни супстанции, регулирано со т.н. Севесо II Директива. Во овој случај, се идентификуваат сите капацитети со поголеми количини на опасни супстанции т.е. капацитети од повисоко ниво и се бара подготовка на извештаи за безбедност. Но, има недостаток од информации за помалите капацитети (од пониско ниво), што укажува на потребата за понатамошна работа кон соодветна идентификација на таквите капацитети. До денес, се идентификувани 18 Севесо капацитети, од кои 11 се капацитети од повисоко ниво.

Во однос на спречувањето на хаварии со присуство на опасни супстанции, постигнат е висок степен на апроксимација со Директивата 96/82/ЕЗ (78%), која е транспонирана во Законот за животната средина (Поглавје XV) и подготвени се неколку подзаконски акти, кои овозможуваат почеток на превенцијата на хавариите со опасни супстанции. Во последна фаза на донесување се подзаконските акти: Правилник за содржината на извештајот за мерките на безбедност и Правилник за содржината на планот за спречување на хаварии, кои ќе бидат од клучно значење во спроведувањето на овие аспекти за заштита на животната средина.

### **5.6.2 Идентификувани недостатоци од областа и потреби за подобрување**

За целосно транспонирање на Директивата за индустриски емисии, како и зајакнување на капацитетите на МЖСПП и Државниот инспекторат за животна средина потребно е преземање дополнителни мерки, со цел комплетно да се спроведе процесот на издавање на ИСКЗ-дозволи за усогласување со оперативни планови, како и нивниот премин во ИСКЗ-интегрирани еколошки дозволи. Тоа ќе овозможи добивање јасна претстава за состојбата на еколошките стандарди во индустрискиот сектор.

Потребно е целосно усогласување Директивата 96/82/ЕЗ за контрола на хаварии со присуство на опасни супстанции, како и зајакнување на Одделението за хемикалии и индустриски несреќи со нови вработувања. Воедно, потребно е целосно утврдување на субјектите кои се должни да преземат мерки за изработка на планови за спречување на хаварии.

Идентификувана е потребата од зајакнување на институционалните капацитети на институциите за имплементација на индустриската политика, во однос на развивање на концепт за воведување на шемата за управување со животната средина и ревизија (EMAS) во Република Македонија.

Неопходно е обезбедување директна помош на правните субјекти за воведување на еколошкото означување, како и негово промовирање. Дополнително, потребно е да се ревидира законодавството во оваа област и да се усогласи со последната регулатива на ЕУ, како и да се донесат повеќе стандарди за производи и услуги за еколошко означување.

Главните утврдени потешкотии, кои можат да го намалат степенот на имплементација на законодавството за спречување на индустриското загадување, се:

- **Административни:** Институционалната опција за спроведување на интегрираниот систем за издавање на дозволи е добро опишана во подзаконските акти, но координацијата помеѓу назначените институции е недоволна. Со воведувањето на Директивата за индустриски емисии, Република Македонија мора да стави доволен акцент на мониторингот и усогласувањето, обезбедувајќи ефикасен надлежен орган кој ќе ги детектира случаите на неспроведување и ќе ги гони истите. Тоа значи дека треба да се подобри спроведувањето. Административниот систем мора да обезбеди доволен степен на координација со секторите за воздух, вода и хоризонтала, за да се обезбеди кохерентна и транспарентна правна рамка, разбирлива за инсталациите што се предмет на регулирање или дејностите од една страна и широката јавност од друга страна. Директивата за ОВЖС, Директивата за учество на јавноста, Директивата за пристап до информации за животната средина и за одговорност за штети во животната средина даваат дополнителен акцент за учество на јавноста и пристап до информациите за животната средина во секторското законодавство за спречување на индустриското загадување.
- **Технички:** Воведување на техничка контрола не само за емисиите, туку за процесот како целина. Целосното усогласување на прописите за контрола на загадувањето со ДИЕ може да се соочи со неколку проблеми, делумно затоа што споменатите технички прашања се многу комплексни, а главно затоа што не се во согласност со претходните искуства на регулаторните режими, но и поради фактот што барањата на самата Директива дозволуваат дискреционо толкување на национално ниво. Добивањето на соодветна експертиза и обука треба сериозно да се разгледа. Треба да се одделат доволно средства за обука на кадарот во Министерството и другите надлежните органи, како и изработка на технички упатства. Документите за референтните документи за најдобро достапни техники (БРЕФ) се клучни за разбирање на Директивата за индустриски емисии, како и за толкување на НДТ што треба да се применат во инсталациите идентификувани според Директивата.

Индустијата ќе биде најзасегната со трошоците и со временската рамка во која истите мора да бидат направени. Индустијата, исто така, ќе биде засегната со природата на податоци што ќе мора да бидат јавно достапни.

Јавноста и здруженијата на граѓани се заинтересирани за учество во мониторингот на индустијата и начинот на кој можат да дојдат до податоци за емисиите. Комуникацијата е од висок приоритет и треба да се планира како тековен процес од денот на добивањето на интегрираната дозвола. Механизмот за постигнување на ова ќе биде една јавна средба годишно на која ќе се повикаат сите заинтересирани страни.

### 5.6.3 Цел

Да се намали општото ниво на емисии во секој медиум на животната средина од индустриски извори.

#### Специфични цели

По идентификација на недостатоците во спроведувањето, утврдени се следните специфични цели за секторот контрола на индустриското загадување и управување со ризици:

- Транспонирање на новата Директива за индустриски емисии;
- Да се зголеми нивото на издадени А-интегрирани еколошки дозволи за сите индустриски капацитети, преку спроведување на Директивата за индустриски емисии и обезбедување надзор над спроведувањето на дозволите;
- Донесени планови за спречување на индустриски несреќи и обезбеден интегриран пристап во нивната евалуација и инспекција над спроведувањето на контролата на хавариите;
- Спроведување на законската регулатива за испарливи органски соединенија;
- Донесување критериуми за еколошкото означување и воспоставен систем за воведување на EMAS.

## 5.7 Хемикалии

### 5.7.1 Краток опис на постојната состојба

Законот за хемикалии (донесен во 2010 година) регулира широк опсег на мерки. Тие вклучуваат барања за претходно известување на надлежниот орган и одобрување од страна на истиот; постапки за оцена на ризикот; класификација, пакување и означување на регулираните супстанции (или организми); услови за регистрација, евалуација и барања/услови за интервенција на пазарот, ограничувања на производството, снабдување и користење, примена на добри лабораториски практики, како и контрола и известување за извозот и увозот.

Со донесувањето на новиот Закон за хемикалии (2010) се даде придонес кон намалувањето на негативното влијанија од употребата на хемикалии врз здравјето на луѓето и животната средина, воспоставување соодветен систем за пласман и користење на хемикалии во однос на опасноста и ризикот кој истите го носат, воспоставување на соодветни институционални капацитети и создавање на административни алатки за постигнување на соодветна контрола на хемикалиите. Законот е целосно хармонизиран со европската законска регулатива, преку имплементирање на Регулативата за регистрацијата, евалуацијата, авторизацијата и ограничувањето на хемикалиите (REACH) (ЕЗ) бр. 1907/2006 за системот за управување со хемикалии. Истовремено, Законот за хемикалии ги транспонира и одредбите од Регулативата (ЕЗ) бр. 1272/2008 за класификација, означување и пакување на супстанции и смеси, Директивата 98/8/ЕЗ за ставањето на биоциди во промет, Регулативата (ЕЗ) бр. 689/2008 за увоз и извоз на опасни хемикалии и Регулативата (ЕЗ) бр. 648/2004 за детергенти.

Агенцијата за лекови има за цел давање помош во спроведувањето на Законот за хемикалии и помош на целата индустрија во разбирање и примена на обврските и одговорностите кои ќе произлезат од новиот закон. Агенцијата за лекови има потреба за воспоставување на одржлив Интегриран Регистар на Хемикалии, составен од Регистар на хемикалии и Регистар на биоцидни производи (како и податоци за препарати за заштита на растенијата), кој е замислен како електронска база на податоци, каде би се регистрирале хемикалиите кои се произведуваат или увезуваат во Република Македонија. Агенцијата за лекови работи на воспоставување основа за етаблирање на интегрираниот регистар. Република Македонија е страна на меѓународни правно-обврзувачки договори за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, перзистентните органски загадувачи (ПОЗ) и Ротердамската конвенција за постапка за претходно добивање на согласност за одредени опасни

хемикалии и пестициди во меѓународниот промет, како и Конвенцијата за жива од Минамата. Исто така, Република Македонија е страна и на регионални правно обврзувачки договори, како оние за перзистентни органски загадувачи, тешки метали и индустриски несреќи. Во таа смисла, донесена е конкретна регулатива со која се зајакнува контролата на прометот на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, а со измените на Законот за животната средина, вградени се и правилата за начинот на собирање и рециклирање на средствата за ладење. Исто така, во смисла на управувањето со супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, преземени се низа активности за спроведување на одредбите од Монреалскиот протокол што резултираа со елиминација на 99% од потрошувачката на хемикалии од оваа група во земјата.

Во однос на групата на перзистентни органски загадувачи (ПОЗ), подготвен е Национален имплементационен план (НИП) за намалување и отстранување на ПОЗ (2005) и спроведени се активности за евиденција и отстранување на полихлорирани бифенили (ПХБ). Во овој контекст, направена е детална идентификација на опремата и отпадот со ПХБ, изградено е времено складиште за ПХБ-опремата и инсталирана е технологија за третман (третирани се 170 тони ПХБ-трансформатори). Во периодот 2012-2014 година, спроведени се активности за ажурирање на НИП, со дополнително вградување на акции за намалување и отстранување на новите 10 ПОЗ. Во насока на спроведување на приоритетите и акциите од НИП, пристапено е кон решавање на историскиот проблем со отпадот од НСН во депонијата ОХИС, Скопје.

Како и во другите земји, хемикалиите беа третирани како поединечни групи кон кои имаше пристап во низи/секвенци, преку спроведување и исполнување на обврските кои произлегуваат од горенаведените конвенции, за посебни групи хемикалии. Затоа, глобалните трендови се стремат кон интегриран пристап во управувањето со хемикалиите, а и неколку конвенции се опфатени со една заедничка глобална иницијатива за интегрирано управување со хемикалии (SAICM). Република Македонија е активно вклучена во оваа иницијатива, како на глобално, така и на регионално ниво, додека на национално ниво беше меѓу првите земји кои имплементираа проект за вградување на хемикалиите во развојното планирање на земјата.

### **5.7.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Потребна е натамошна приближување на законодавството во оваа област, преку донесување на подзаконски акти што произлегуваат од Законот за хемикалии. Воедно, неопходно е институционално зајакнување на национално ниво.

Неопходно е обезбедување финансиски средства за воспоставување и операционализирање на Регистарот на хемикалии, развој на REACH канцеларија за поддршка (help desk), како и негово вклучување во мрежата на веќе регистрираните канцеларии за поддршка. Потребна е едукација на вработените за оваа проблематика во Бирото за лекови.

За спроведувањето на одредбите од Законот за хемикалии, во делот на Глобално хармонизициониот систем на класификација, означување и пакување, потребно е зајакнување на капацитетите, преку обуки и подигнување на јавната свест, како за индустријата, така и за засегнатите страни кои работат со оваа проблематика.

Во управувањето со ПОЗ, транспонирањето би се заокружило со донесување на регулатива со која ќе се транспонира Регулативата (ЕЗ) бр. 850/2004 за перзистентни органски загадувачи.

Во согласност со наведеното, а опфатено со Националниот акционен план за безбедно управување со хемикалии, потребно е зајакнување на контролата за пристап на хемикалии на пазарот, подобрување на информациите за хемикалиите присутни на пазарот преку Глобалниот хармонизиран систем, подобрување на безбедноста на хемикалиите и заштита на здравјето на професионалната и пошироката популација изложена на хемикалии, зајакнување и примена на добрите земјоделски практики и воспоставување правна рамка во врска со областите со висок ризик во контаминирани локации и застарени залихи.

### 5.7.3 Цел

Примена на стабилно управување со хемикалиите преку контрола на означувањето, увозот, складирањето и користењето на хемикалиите, со цел да се избегнат штетните влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина.

#### Специфични цели

- Целосна транспозиција на законодавството;
- Воспоставен регистар на хемикалии со ефикасна администрација за регистрација, оценка и контрола на хемикалиите;
- Решавање на историското загадување со хемикалии (хексахлороциклохексан-НСН во "Охис").

## 5.8 Бучава

### 5.8.1 Краток опис на постојната состојбата

Бучавата во животната средина претставува сериозен проблем. Бучавата е во постојан пораст, особено тешко се контролира во густо населените агломерации и резиденцијалните средини во близина на автопати, железнички пруги и аеродроми. Мерењето и следењето на бучавата се потребни за постигнување и одржување на нивоата на бучава во животната средина, во рамките на граничните вредности, дефинирани во четири подрачја според степенот за заштита од бучава, со крајна цел да се заштити здравјето и добросостојбата на населението.

Надлежен орган за областа бучава во животната средина, особено за спроведување на Законот за заштита од бучава во животната средина и прописите донесени врз основа на овој закон, е МЖСПП, УЖС и единиците на локалната самоуправа. Кај сите овие тела недостасува соодветна административна структура. Во согласност со Законот за заштита од бучава во животната средина, податоците од мерењето и следењето на нивоата на бучава се доставуваат до Македонскиот информативен центар за животна средина. Инспекциски надзор над примената на законот и прописите донесени врз основа на законот врши Државниот инспекторат за животна средина, како и овластените инспектори за животна средина во единиците на локалната самоуправа. Одделни надлежности во управувањето со бучавата имаат и Државниот санитарен и здравствен инспекторат, орган во состав на Министерството за здравство во однос на контрола на бучавата од здравствен аспект, односно за процена на штетното влијание на бучавата во животната средина, врз здравјето на населението кое е изложено на истата. Министерството за економија има надлежност

во однос на контрола на бучавата која се создава од производи и ЕЛС во однос на бучавата која се создава од угостителски, занаетчиски и туристички дејности.

Во однос на мониторингот на бучава, центрите за јавно здравје во Битола, Кичево и Куманово (и Скопје до 2005 година) вршат мерења на нивоата на бучава во животната средина и процена на штетното влијание на истата врз населението изложено на бучавата, на повеќе мерни места, а обработените резултати се доставуваат до Македонскиот информативен центар за животна средина, каде се одржува и ажурира Катастар на загадувачи од бучава. Собраните, верификувани и обработени податоци и информации за состојбата со бучавата во животната средина, претставуваат официјална база на податоци за состојбата со бучавата во животната средина, која служи како основа за управување и заштита од бучава.

Направен е првиот чекор за воспоставување на државна мрежа за мониторинг на бучава во животната средина со донесувањето на Одлуката за формирање на државна мрежа за мониторинг на бучавата во животната средина.

Законот за бучава е усогласен со Рамковната Директива на ЕУ 32002L0049, која се однесува на проценување и управување со бучава во животната средина. Досега се донесени и сите подзаконски акти со кои Директивата на ЕУ 32002L0049 е целосно транспонирана во законодавството на Република Македонија во врска со заштита од бучава во животната средина.

### **5.8.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Во период што следува, потребно е усогласување со останатите директиви на ЕУ кои се однесуваат на бучавата во животната средина, поконкретно утврдување на посебните извори на бучава предизвикана од патен, железнички и воден сообраќај, при што ќе се изврши транспонирање на следните ЕУ мерки: 31984L0372, 31989L0629 и 31998L0020, како и утврдување на поблиските видови бучава-уредите, средствата и апаратите за домаќинство во поглед на стандардите за заштита од бучава, со што ќе се изврши транспонирање на Директивата 32009L0125 и на крај бучавата предизвикана од соседството.

Потребно е да се зајакнат капацитетите на национално ниво, а исто така неопходно е зајакнување и на капацитетите на ЕЛС во управувањето со бучавата, особено преку зајакнување на инспекцискиот надзор.

Потребно е да се започне со подготовки за собирање на податоци за бучавата во животната средина и изработка на акциони планови за бучава. Во оваа смисла, неопходно е да се донесе програма за мониторинг на бучавата, во која ќе се утврдат недостатоците во мерењето на нивото на бучава во животната средина, ќе се предвидат мерки за воспоставување целосен мониторинг на бучавата и програма за работа на мониторинг мрежата за бучава во животната средина.

### **5.8.3 Цел**

Да се намалат нивоата на стрес, поврзани со бучавата во оние области што се опфатени со картите на бучава.

#### **Специфични цели**

- Целосна транспозиција на законодавството;
- Имплементација на одредбите од важечката регулатива во областа на бучавата во животната средина;



- Донесени Стратешки карти за бучава и Акциони планови за заштита од бучава;
- Воспоставен мониторинг систем за бучава во животната средина;
- Дефинирање на мирни зони во и вон агломерациите.

## 5.9 Шумарство

### 5.9.1 Краток опис на постојната состојба

Вкупната површина под шуми (користење на земјиште) изнесува 949,329 ha, што претставува 37% од територијата. Оваа бројка остана релативно стабилна во последнава деценија. Шумите во државна сопственост зафаќаат речиси 89% од целокупната површина под шуми, а останатиот дел се мали парцели во приватна сопственост.

Како и во другите делови на Балканот, широколисните дрвја се доминантни во државата, а главни видови се дабот и буката. Процентот на шуми од големите групи на видови остана релативно непроменет во последните 15 години. Над четири петтини од шумите се на располагање за производство на дрвна маса и сите, освен мали површини под насади, се класифицирани како полуприродни. Високите шуми сочинуваат околу една третина од површината под шума, а остатокот е репродуктивно дрво и околу 11% е под насади.

Некои од поголемите закани и проблеми во управувањето со шумите се: нелегална сеча; други нелегални активности; шумски пожари кои зафатија близу 100,000 ha во последните 10 години; климатските промени преку процесот на сушење на шумите; штети од инсекти; и болести. Нелегалната сеча претставува сериозен и долгорочен проблем, кој го доведува во прашање одржливото управување со шумите, како и вредноста на шумите во поширока смисла. Истата ја нарушува природната регенерација и создава потенцијал за ерозија, шумски пожари, болести и штетници, како и нарушувања на водниот режим. Нелегалната сеча и нелегалната продажба на дрво создаваат економски загуби во државата.

Република Македонија сè уште нема земјишен катастар на државно и приватно земјиште. Затоа, границите на сопственоста на земјиштето не се обележани на површината. Исто така, одредени заштитени подрачја немаат евидентирани граници. Ваквиот катастар би помогнал во разликувањето на шумското од земјоделското земјиште или од земјиште со друга намена. Катастарот е потребен за одржливо управување и заштита на шумите во државата и на заштитените подрачја. На пример, заштитата на овие шуми од нелегална сеча и спроведувањето на другите прописи се проблематични во случаи кога сопственичките граници не се јасно обележани.

Владата ја донесе Стратегијата за шумарството во 2006 година. Нејзината општа цел е да го зголеми учеството на секторот шумарство во националната економија и во руралниот развој, преку одржливо управување со шумите, обезбедување обновливи ресурси, заштита на глобалната и локалната животна средина и обезбедување на производи и услуги за подобрување на квалитетот на животот на сите граѓани. Стратегијата, исто така, се осврнува на управувањето со дивечот и со недрвните шумски производи.

Управувањето со шумските ресурси е одговорност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ), преку Секторот за шумарство и ловство. Посебна организациона единица е Секторот за шумска полиција (со цел

заштита на шумите од илегални сечи). Во рамките на МЗШВ работи Државниот инспекторат за шумарство и ловство, како контролен механизам во спроведувањето на законите и планските документи.

Оваа област е уредена со Законот за шумите, во кој не се транспонирани ЕУ мерки, имајќи предвид дека оваа област во земјите членки на ЕУ е пред сè регулирана со национално законодавство. Со новиот Закон за шумите (2009) се создадоа услови за спроведување на консолидација на земјиштето, политиките во шумарството, инвентаризација на шумите, катастар на шумите и информативен систем за следење, заради преземање неопходни мерки за реструктурирање и институционално зајакнување и слично.

Регулативата за дрва (ЕУ) бр. 995/2010 не е транспонирана во домашното законодавство. И во оваа област неопходно е зајакнување на капацитетите со нови вработувања и спроведување обуки.

### **5.9.2 Идентификувани недостатоци во областа и потреби за подобрување**

Тековни слабости на оваа област се недостатокот на адекватни административни капацитети, како и недостаток на инвентаризација на шумите, што ќе има за цел модернизирање на управувањето со шумските ресурси во Република Македонија. Со тоа би се постигнале следните резултати:

- Подобрување на целокупното управување и зачувување на шумските ресурси;
- Одржливо користење на шумските ресурси;
- Поддршка во имплементирањето на политиката за шумарство;
- Интегрирање на политиката за шумарство во стратегиите за животна средина и политиките за рурален развој;
- Интегрирање на мерките за приспособување кон климатските промени при стопанисувањето со шумите;
- Придонес кон создавање на соодветен финансиски менаџмент;
- Олеснување на процесот на пристапување кон ЕУ преку приближување на законодавството;
- Подобрување на мониторингот на шумите;
- Зајакнување на човечките ресурси во шумарскиот сектор;
- Намалување на загубите во шумарството како резултат на шумски пожари.

Преку инвентаризацијата на шумите ќе се воспостави Шумски информативен систем во Република Македонија. Регулативата за дрва (ЕУ) бр. 995/2010 е најважен пропис во овој сектор и допрва треба да се вгради во националното законодавство.

### **5.9.3 Цел**

Шумите да се управуваат на одржлив начин со поддршка на националните иницијативи за заштита на природата со настојување потенцијалот на шумарството, како апсорбент за стакленичките гасови, да се издигне до максимум со што ќе се намалат емисиите на стакленички гасови.

#### **Специфични цели**

- Целосна транспозиција на законодавството;

- Воспоставен Шумски информативен систем и спроведена инвентаризација на шумите во Република Македонија;
- Изградба на капацитети за одржливо управување со шумите;
- Идентификација на шуми богати со биолошка разновидност и сертификација на шуми.

## 6 Климатски промени

### 6.1 Вовед

Препознавајќи ја важноста на проблемот со климатските промени и потребата за преземање на ефективни акции за ублажување на проблемот со негативното влијание на климатските промени, Република Македонија ја ратификуваше Рамковната конвенција на ОН за климатски промени (РКОНКП) на 4 декември 1997 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 61/07) и стана Страна на Конвенцијата на 28 април 1998 година, како страна што не е во Анекс I. Земјата не е Страна на Анекс Б на Протоколот од Кјото од неговото влегување во сила во 2005 година.

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) беше назначено за Национално координативно тело за РКОНКП и ја има улогата на Назначен национален орган за Протоколот од Кјото. Досега се регистрирани шест проекти според Механизмот за чист развој. МЖСПП е владин орган одговорен за координација на активности на национално ниво во подготовка на националните планови за климатски промени. Дополнително, Државата преку Министерството за животна средина и просторно планирање, повеќе од десет години, делува на неколку нивоа:

- Донесување на неопходни стратегии, правна и планска рамка за борба против климатските промени;
- Соработка на билатерално, регионално и меѓународно ниво со заеднички сили во борбата против климатските промени.

Како советодавно тело за креирање на политика беше формиран Национален комитет за климатски промени („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/00, 79/03 и 4/04).

Како одговор на обврските од РКОНКП, земјата ги подготви, усвои и ги достави: Првата Национална комуникација за климатски промени во 2003 година, Втората Национална комуникација во 2008 година и Третиот Национален План во јануари 2014 година. Министерството за економија постави политика за енергетика на три нивоа: Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија за период од 2008 до 2020 година, со визија до 2030 година (донесена во 2010 година), Стратегија за обновливи извори на енергија на Македонија до 2020 година (донесена во 2010 година) и Национална стратегија за енергетска ефикасност во Република Македонија до 2020 година (донесена во 2010 година). Исто така, во февруари 2011 година беше донесен новиот Закон за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2011). Стратегијата за развој на енергетиката предлага пакет амбициозни и квантифицирани цели за 2020 година, следејќи го патот на политиката на ЕУ за климатски промени, на пример за намалување на енергетскиот интензитет на економијата за 30% во однос на 2006 година или зголемување на уделот на

обновливите енергенси (вклучувајќи ги хидро енергијата и топлотната енергија од дрвната маса) до над 20% од вкупната финална енергија. Сепак, според проекциите, половина од електричната енергија на земјата ќе се произведува од центри на лигнит, како во 2020, така и во 2030 година, а целокупната потрошувачка на електрична енергија се проектира да порасне за околу 52% до 2030 година.

Државата, поддржана од СЗО, усвои Национална стратегија за прилагодување на здравствениот сектор кон климатските промени.

Посебен предизвик за државата е усвојувањето на законодавството на ЕУ на полето на климатските промени, за што е потребно поставување на соодветната административна инфраструктура и капацитети, како и нивно зајакнување на сите нивоа. Исто така, потребно е да се развие Стратегија за климатски промени. Во рамките на IPA TAIB 2012 веќе е планирано донесување на закон и долгорочна стратегија за климатска акција.

Ќе биде потребно да се зајакнат јавните и приватните финансиски текови за преземање мерки за намалување на климатските промени и за приспособување кон истите, како и трансфер на технологии и градење на капацитети.

Со цел да се создадат услови и постапно да се воведат Системот на ЕУ за тргување со емисии на стакленички гасови, земјата спроведува билатерален проект со поддршка од Норвешката влада. Проектот претставува продолжение на подготвениот патоказ за спроведување на директивите на ЕУ за тргување со емисии и механизам за мониторинг, користејќи го бугарското искуство и нивната распределба, како обврска по Самитот за клима во Копенхаген. Покрај тоа, потребно е постепено да се изгради капацитет за идно вклучување во механизмите за тргување со емисии, како и развивање на одредби за механизам за мониторинг на емисиите на стакленички гасови, што ќе бара воведување збир на технички, административни и институционални мерки за собирање и управување со податоци и известување.

И покрај статусот во РКОНКП, државата презема значителни напори за постигнување на барањата од Анекс I што се однесуваат на инвентар на стакленички гасови, како и проекции и известување за емисии на стакленички гасови. Првиот двегодишен ажуриран извештај е предвидено да биде финализиран до јануари 2015 година.

Се очекува до Самитот во Париз во 2015 година земјата да ги одреди т.н. придонеси во поглед на намалувањата на емисиите на стакленички гасови. Прелиминарни анализи беа извршени во рамките на Третиот Национален Извештај за климатски промени и Првиот двегодишен ажуриран извештај, а во согласност со Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, се планира усвојување на политички документ на владино ниво. Со тоа, државата ќе се обврзе развојните насоки на националните економии да опфаќаат мерки за ублажување на климатските промени.

Земјата активно учествува во работата на регионалната мрежа за животна средина и клима (ECRAN), воспоставена во рамките на ИПА-повеќекорисничка програма.

## **6.2 Краток опис на постојната состојба**

И покрај релативно малата површина на Република Македонија, земјата има разновидна клима со осум климатски региони. Со исклучок на 2011 година, последните шест години (2007-2012) беа меѓу десетте најтопли години во периодот од 1951 до 2012 година, а топлотни бранови се евидентираат речиси секоја година од 1987 година. Во Република Македонија се присутни два основни плувиометриски режима: медитерански и континентален. Подрачја со најмногу врнежи се планинските

венци во Западна Македонија, а најсушни подрачја во земјата се Овчеполието, Тиквешијата и околината на Градско.

Вкупните директни емисии на стакленички гасови во Република Македонија за 2009 година изнесуваа 10,252 kt CO<sub>2</sub>-eq, од секторите користење на земјиштето, промена во користењето на земјиштето и шумарството (КЗПКЗШ). Националните емисии по жител во таа година изнесуваа 5,6 t CO<sub>2</sub>-eq. Емисиите во најголем дел потекнуваат од секторот енергетика (73%, главно во опсегот од 8,500 до 9,000 kt CO<sub>2</sub>-eq годишно), потоа од земјоделството (13%, со намалување од година во година како резултат на намалениот број на добиток) и отпад (7%, со тренд на зголемување, како резултат на растот на населението). Секторот индустрија генерира 7% од вкупните емисиите во земјата. Секторот користење на земјиштето, промена во користењето на земјиштето и шумарството учествува со 3–10% во емисиите, зависно од обемот на шумските пожари, управувањето со почвите (примена на варовник и ѓубрива) и конверзија на земјиштето во дадената година.

Во поглед на директните емисии на стакленички гасови, CO<sub>2</sub> зазема 75–80% од емисиите во опфатениот период (главно од согорувањето на горива во енергетскиот сектор), CH<sub>4</sub> зазема 12–14% од емисиите (главно од земјоделството и отпадот), N<sub>2</sub>O зазема 7–9% од емисиите (од согорување на горива и емисии од почвите) и 1–2% се HFCs од секторот индустрија. За индиректните емисии на стакленички гасови, најголем дел од емисиите на NO<sub>x</sub> (7% од вкупните индиректни емисии на стакленички гасови во опфатениот период) и CO (32%) потекнува од енергетскиот сектор, од транспортот и од индустриите за производство на енергија (јаглен, лигнит), од палење во земјоделството (остатоци од посеви), користење на земјиштето, промена во користењето на земјиштето и шумарството (шумски пожари). Емисиите на неметански испарливи органски соединенија (НМИОС) (25%) потекнуваат од секторот индустрија, особено од минералните производни процеси, помал процент од секторот транспорт и од користењето на растворувачи, додека најголем дел од емисиите на SO<sub>2</sub> (36%) се генерираат од енергетиката, градежништвото и транспортот.

Како земја, што не е вклучена во Анекс I и не е во Анекс Б, Македонија во овој момент нема обврски за намалување на емисиите во согласност со РКОНКП. Можеби ова нема да се промени по влезот во ЕУ, но многумина предвидуваат дека ЕУ ќе побара од земјите пристапнички да ги преземат целосно обврските од Анекс I или барем да прифатат одредени дополнителни обврски, како што е учеството во Системите/шемите на ЕУ за тргување со емисии. Последното би создало обврски за намалување на емисиите за земјите, кои не се вклучени во Анекс I, без да се промени нивната класификација во РКОНКП. Земјата се приклучи кон Спогодбата од Копенхаген на крајот од 2010 година и ги достави своите цели за намалување и прелиминарна листа на акции за ублажување (без квантитативно утврдување на соодветните намалувања на емисиите), врз основа на акциониот план подготвен како дел од Втората Национална Комуникација за климатски промени кон РКОНКП. Спогодбата од Канкун формално ги признава планираните акции за намалување или ограничување на емисиите доставени од страна на земјите во развој од Копенхаген. Таа, исто така, потврдува дека земјите што не се вклучени во Анекс 1 ќе спроведуваат сценарио со акции за ублажување соодветно на национално ниво во контекст на одржливиот развој. Акциите за ублажување што ќе ги преземаат земјите што не се вклучени во Анекс I ќе подлежат на интерно мерење, известување и верификување на резултатот, што ќе се доставува преку националните извештаи на земјите секои две години.

Иако Втората Национална Комуникација за климатски промени беше клучен документ во идентификувањето на приоритетите за интервенирање, преточувањето на овие оценки во конкретни секторски политики и мерки со пошироко влијание сè уште е на ниско ниво, особено во одредени сектори. Секторската политика и мерките за климатски промени треба допрва да се оценат од аспект на нивните економски, еколошки и социјални влијанија.

И покрај својот статус во РКОНКП, земјата вложува значителни напори за постигнување на барањата од Анекс I, во поглед на инвентар на стакленички гасови, проекции на емисиите на стакленички гасови и известување. Компаративна анализа на меѓународните обврски според РКОНКП и Протоколот од Кјото и оние на национално ниво е дадена во Табела 2.

**Табела 2** Компаративна анализа на меѓународните обврски според РКОНКП и Протоколот од Кјото и оние на национално ниво

	Анекс I Страна на Кјото	Страна на Кјото што не е во Анекс I	Република Македонија
<b>Барања на инвентарот на стакленички гасови (СГ)</b>			
Фреквенција	Доставување на годишни инвентари до РКОНКП во електронска форма.	Нема утврдена фреквентност; може да се достави во печатена верзија. По достапност на средства.	Инвентарот на СГ се поднесува во електронска форма, како дел од Националниот извештај или двегодишните ажурирани извештаи.
Опфат	Трендови во емисиите на шесте примарни СГ1, од 1990 до последната година за која постојат податоци; вклучува секторски основни податоци. Инвентарските системи на Кјото имаат дополнителни структурни елементи.	Само трендови во емисиите на CO <sub>2</sub> , CH <sub>4</sub> , и N <sub>2</sub> O, со препорака за процени за други гасови, но не се барало од 1990 или 1994 година за првиот инвентар и 2000 година или подоцна за вториот; секторски основни податоци не се бараат.	Трендови во емисиите на шесте примарни СГ се доставуваат за периодот 1990-2012 година, вклучувајќи ги секторските основни податоци.
Стандарди	Користење на Упатствата на IPCC и Водичот за добра практика и методи за темелно документирани процени на емисиите и извори на податоци.	Користење на Упатствата на IPCC; користење на Водичот за добра практика се охрабрува, но не се бара. Се охрабрува документирање на методологии.	Користење на Упатствата на IPCC и Водичот за добра практика за известување и методи за темелно документирани процени на емисиите и извори на податоци, како и Упатствата на IPCC од 2006 година за Националните инвентари за СГ.
Методи	Генерално се усвојуваат методи на повисоко ниво.	Генерално се усвојуваат методи на пониско ниво.	Генерално се усвојуваат методи на повисоко ниво.
Ревизија	Предмет на годишна ревизија од експертски тимови, по претходно усогласени упатства за ревизија. Најмалку еднаш на пет години, системите за инвентаризација подлежат на подетална	Не подлежи на ревизија.	Предмет на доброволна ревизија од експерти во рамките на Програмата за поддршка на националните извештаи.

	ревизија во земјата. Страните на Кјото Протоколот подлежат на поригорозна ревизија и ако ревизорските тимови утврдат дека извештајот за инвентарот или системот на Страната е недоволен, може да се пресуди дека Страната не е во согласност со барањата и таа ќе подлежи на казни.		
	Национални извештаи	Двегодишни ажурирани извештаи	Барања за акции за ублажување
Фреквенција	Се поднесуваат на секои пет години.	Нема утврдена фреквентност.	Доброволно доставување на секои пет години.
Содржина	Националните извештаи содржат опис на секоја политика и мерка за ублажување, организирани според сектор и гас. Описот опфаќа состојба, орган за спроведување и ако е можно проценет ефект на сегашни и идни емисии.	Се поттикнува, но не се бара известување за политиките и мерките за ублажување.	Националните извештаи содржат опис на секоја политика и мерка за ублажување, организирани според сектор и гас. Описот опфаќа состојба, орган за спроведување и ако е можно проценет ефект на сегашни и идни емисии.
Акции	Предмет на обврзувачки национални емисиони цели и на меѓународните барања за мониторинг и известување за верификација на постигнувањето на овие цели.	Нема	Доброволен меѓународен мониторинг и барања за известување.
Ревизија	Националните извештаи се предмет и на меѓународна експертска ревизија спроведена во согласност со меѓународно договорени упатства.	Не подлежи на ревизија.	Не подлежи на ревизија.

Законот за животната средина утврдува законска обврска за изработка на Национални планови за климатски промени (пропишувајќи дека изготвувањето на инвентар на стакленички гасови е задолжително). Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежна владина институција за координирање на активностите за подготовка на националните планови и за нивно доставување до Владата на Република Македонија, за конечно усвојување. МЖСПП е водечка владина институција за координација на делот на климатските промени во рамките на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, вклучувајќи го транспонирањето на законодавството на ЕУ за клима, а е назначено како координативно тело за РКОНКП. Формиран е Национален комитет за климатски

промени за меѓуминистерска координација и вклучување на заинтересираните субјекти.

Земјата е ранлива во врска со климатските промени. Беа развиени доброволни оценки за најранливите сектори во земјата (водни ресурси, земјоделство, биолошка разновидност, здравство, културно наследство, туризам). Но, сигурно е дека подготвеноста на земјата да одговори на предизвиците на климатските промени, особено инвестициите во ранливите сектори, како што се земјоделството, водите и шумите, како и во енергетската ефикасност и обновливите извори, ќе бидат скапи и ќе бараат долгорочна посветеност и напори од сите сегменти на општеството-креаторите на политики и субјектите што одлучуваат, јавната администрација, приватниот сектор, здруженијата на граѓани, академските и истражувачките институции и други.

Потенцијалот за ублажување на климата е голем, со потенцијално значителни дополнителни придобивки, но потребни се значителни напори за климатските промени да се интегрираат во секторските политики и стратегии.

Земјата редовно се придружува кон ставовите на ЕУ во меѓународен контекст, но напредокот во транспонирањето на законодавството за клима е бавно, иако се спроведоа неколку подготвителни студии и програми за градење на капацитетите, со поддршка од ЕУ и други меѓународни извори.

### **6.3 Идентификувани недостатоци во секторот климатски промени**

Земјата треба да развие сеопфатна политика и стратегија за климатските промени, во согласност со очекуваната политичка рамка на ЕУ до 2030 година за клима и енергија.

Потребна е правна рамка за координирана акција на национално ниво, во поглед на ублажувањето на климатските промени и приспособувањето кон истите. Ова вклучува законска основа за утврдување на надлежностите на институциите, нивната улога и начинот на размена на информации.

Треба да се зајакне техничкиот, институционалниот и административниот капацитет на ова поле. Потребна е национална стратегија да го води градењето на потребниот капацитет.

За да се одреди патот кон климатски флексибилна економија и општество, ќе се развие посебна долгорочна стратегија и закон за климатска акција, со цел понатаму да се разработат стратегиските цели, специфичните цели и стратегиските мерки што ќе резултираат со климатска акција.

Долгорочната стратегија за климатска акција ќе биде основен национален рамковен стратегиски документ. Стратегијата ќе го води вградувањето на климатската акција (ублажување и приспособување) во релевантните секторски стратегии (енергетика, земјоделство) и повеќесекторски стратегии (истражување и развој). Во координација со МЖСПП ќе се подготви закон за климатска акција. Законот ќе обезбеди законска рамка за координирана акција на национално ниво за ублажување на климатските промени и приспособување на истите. Законот, исто така, ќе обезбеди законска рамка за транспонирање на приоритетните елементи на законодавството на ЕУ за клима. Законот ќе ги утврди надлежностите на институциите и ќе служи како законска основа за дополнителни подзаконски акти, потребни за спроведување на приоритетите од законодавството за клима. Спроведувањето на Стратегијата и на Законот ќе се води со помош на национални акциони планови за климатските промени.



Долгорочните цели на климатска акција се: целосно транспонирање и имплементација на законодавството на ЕУ за клима, постигнување на конкурентна ниско-јаглеродна економија и климатски флексибилна економија и општество.

## **6.4 Цел**

За да се постигнат овие долгорочни цели за климатска акција, целта на оваа Стратегија е:

Да се потврди потребата за изработка на сеопфатна стратегиска и правна рамка за координирана климатска акција.

### **Специфични цели**

1. Да се придонесе кон процесот на пристапување во ЕУ со обезбедување правна рамка за транспонирање на приоритетните елементи од законодавството за клима;
2. Да се обезбеди усогласеност со обврската на земјата според РКОНКП;
3. Остварување на климатски флексибилно општество и економија, преку постигнување на оптимален однос меѓу трошоците и добивките;
4. Да се придонесе кон глобалните напори за ограничување на емисиите на стакленички гасови;
5. Да се подигне свеста и да се зајакне соработката со засегнатите страни.

## 7 АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ

Стратегијата за животна средина и климатски промени е главна точка за целокупната координација на активностите за усогласување, а ќе биде поддржана на работно ниво од голем број други активности во насока на подготвување имплементациони планови на ниво на специфична директива. Имплементационите планови ќе ги постават потребните акции, ќе го утврдат распоредот според кои тие активности треба да се завршат, ќе ги назначат одговорностите и ќе ги распределат ресурсите. Прашањата, кои се однесуваат на роковите за спроведување, а ќе произлезат по влезот во ЕУ ќе треба да се разгледаат подетално.

Акциониот план дава преглед на основните прашања кои треба да се вградат во стратешките аспекти на планирање:

- продолжување на активностите за приближување во животната средина;
- сите нови инвестиции треба да бидат усогласени со законодавството на ЕУ;
- зајакнување на административните капацитети, неопходни за спроведување на законодавството за животна средина;
- развој на плански документи и програми за стратешките насоки и соодветни мерки и акции во релевантните области;
- наоѓање донаторска поддршка.

Во продолжение се дадени мерките и активностите кои ќе се преземат за постигнување на главните и специфични цели на областите во секторот животна средина, кои се дефинирани во овој Документ. Концептуалниот приод во дефинирањето на мерките и активностите од акцискиот план се базираше на групирање по сродност на мерки. Дел од активностите се во почетна фаза на спроведување. Повеќето се само предлози на листата за потребна помош, која не треба да се смета за конечна. Ова особено се однесува на проектите кои ќе се финансираат од Инструментот за претпристапна помош на Европската Унија-ИПА. Дадените приоритети ќе послужат само како рамка за планирање проекти, кои понатаму ќе можат да се дефинираат попрецизно. Датумите на крајот од секој приоритет претставуваат само индикација за временската рамка кога активностите се очекува да започне и заврши. Ова е направено со цел да даде логична последователност на очекуваните резултати од проектите, во согласност со нивната динамика на спроведување.

Предложените приоритети за секоја област во секторот животна средина и климатски промени можат да се постигнат преку два вида помош: техничка помош и директни инвестиции во животната средина, како и преку грант шеми.. Активностите, предложени за техничка помош, ќе можат да се реализираат како твининг проекти, договори за услуги и набавка на опрема финансирани од ИПА, преку билатерални договори, кога финансиската поддршка е обезбедена од донатори, како и преку меѓународни механизми достапни за финансирање проекти од областа животната средина. Тековните кредитни линии, од кои се финансираат проекти од областа на водоснабдување и канализација, нема да бидат дадени во овој преглед, бидејќи најголем дел од финансиските средства за периодот кој го покрива Стратегијата се распределени на корисниците.

Начинот на реализацијата на ИПА помошта е утврден со Секторската програма за поддршка во областа на животната средина и климатски промени. Воедно, донаторските средства се утврдени со стратешки рамки за соработка со земјите донатори, за одредени временски периоди и финансиска рамка.

Активностите, кои ќе бидат предвидени во делот за инвестиции во животната средина, ќе се однесуваат на директно поддржување на изградба на инфраструктурни проекти во областа на водите и отпадот, како и делумна изработка на техничка документација потребна за реализација на инфраструктурни проекти. Другите области се опфатени во мал обем.

Главен приоритет во изградба на инфраструктурни објекти е областа на управувањето со водите. Имајќи предвид дека во Република Македонија сите речни сливови припаѓаат на меѓународни сливови, во секторот животна средина прв приоритет преставува управувањето со водите со распределба на најголем дел од странската помош наменета за инвестирање во изградба на комунална инфраструктура (собирање и третман на отпадни води и подобрување на водоснабдителните системи). Втор приоритет во инвестирањето е управувањето со отпадот преку воспоставување на регионални системи за управување со отпад со изградба на инфраструктура за собирање, селектирање и рециклирање на отпад, како и негово отстранување.

Во согласност со гореспоментатото, а врз основа на процените, целосното спроведување на законите од областа на животната средина, односно целосното постигнување на стандардите за животна средина ќе ја чини Република Македонија приближно 2 милијарди евра (Извор: Национална стратегија за апроксимација во животната средина). Поради фактот што овие средства е тешко да се обезбедат во краток временски период, спроведувањето на законите во Република Македонија ќе мора да се изврши во временска рамка која дозволува постепено усогласување со стандардите. Речиси сите закони овозможуваат транзициони периоди, во кои сите чинители ќе можат соодветно да се подготват и да ги прифатат обврските кои произлегуваат од нив. Ваквиот период, во утврдувањето на временската рамка за постигнување на стандардите во областа на животната средина, произлегува и од фактот дека чинителите имаат различен степен на подготвеност.

### **Ресурси и финансиско планирање**

Спроведувањето на оваа Стратегија, која опфаќа спроведување на законодавството на ЕУ за животна средина и клима, бара големи инфраструктурни инвестиции во подолг временски период.

Трошокот за спроведување и времето кое и е потребно на Република Македонија за да постигне целосна усогласеност со законодавството на ЕУ се утврдува со неколку ограничувања:

- Моменталната состојба на инфраструктурата во животната средина и нивоа на услуги;
- Достапност на потрошувачко ниво. Ова ја одредува висината на трошоците кои може да се добијат од крајните корисници;
- Достапност на национално ниво. Износот на БДП кој Република Македонија може да го распредели на проекти за животна средина;

- Капацитетот на администрацијата ефективно да изработува закони и последователно, да ги планира и оптимално програмира сите достапни финансиски ресурси.

Процентот на трошоци треба да се фокусира на „директивите кои бараат големи инвестиции“, односно:

1. Директива за третман на урбани отпадни води;
2. Директива за вода за пиење;
3. Директива за нитрати;
4. Рамковна директива за отпад;
5. Директивата за големи согорувачки постројки (ДИЕ).

Се проценува дека овие директиви заедно изнесуваат речиси 80% од вкупните трошоци. Очекуваниот износ на средства во периодот 2014-2020 е околу 300 милиони €. Претпоставките за сумата се базираат на финансиски ресурси, достапни од државниот буџет (15 проценти од вкупниот број), фондовите на ЕУ, односно ИПА инструментот (75 проценти), билатерални и мултилатерални донатори (10 проценти). За сега, дел од финансиските ресурси (ИПА2) планирани за периодот 2014-2020 ќе бидат насочени кон спроведување мерки и активности на други засегнати страни со користење грант шеми во областа природа, климатски промени и енергетска ефикасност.

Финансирањето на проекти за заштита на животната средина се уште е најзависно од надворешното финансирање и апсорпциониот капацитет на централните, а особено на локалните власти. Евидентна е потребата од зголемување на националното финансирање.

### **Имплементација и координација**

Од суштинско значење е Република Македонија да продолжи да ја шири рамката за координирање на законодавните и административните практики во различни министерства и одделенија за законодавство, со цел да се постигне целосно спроведување на законите. Клучно е МЖСПП, заедно со другите министерства, сектори и засегнати страни во секторот животна средина и климатски промени, да продолжат со подобрувањето на координацијата во напорите да се обезбеди непречен механизам за соработка, заради заштита на животната средина и клима. Релевантно за спроведување на Стратегијата е добрата соработка меѓу институциите, особено во однос на објавување на податоци и информации, како и посветеноста на одговорните лица во клучните институции. Зголеменото учество на граѓанскиот сектор и другите релевантни чинители во спроведувањето мерки, ќе придонесат за поефикасна имплементација на Стратегијата, што ќе се постигне преку грант шеми, но нема да се ограничи само на нив.

### **Мониторинг и евалуација**

Мониторинг и евалуација на Стратегијата за секторот животна средина и климатски промени ќе се врши преку мониторинг и евалуација на предложените активности, резултати и индикатори за групите мерки, јасно презентирани во Акциониот план за постигнување на целите на животната средина, соодветно разработени во

1. .

## 1. ТЕХНИЧКА ПОМОШ (2014-2020)

<p><b>МЕРКА 1.1. Поддршка во процесот на пристапување кон ЕУ во областа животна средина</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности за изработка и усвојување на закони, подзаконски акти и плански документи кои ќе дадат долгорочна рамка за планирање на инвестициите во животната средина и нивно управување, како и воспоставување административна структура подготвена да ги води преговорите и да ги преземе обврските од членство во ЕУ.</p>
<p><b>Активности</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Транспонирање на законодавството во областа животна средина, утврдено со Национална програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА),</li> <li>• Идентификување и изработка на посебни планови за спроведување на директивите (ППСД) за кои ќе се бараат преодни периоди со проектна низа, процена на трошоците и утврдување на финансиски инструменти за спроведување на директивите (Директива за третман на урбани отпадни води, Директива за вода за пиење, Директива за депонии, Директива за индустриски емисии, Директива за ИОС, Директива INSPIRE, итн.) (2015-2018 год.);</li> <li>• Изработка на Стратегија за инвестиции и финансирање во животната средина, која ќе ги сумира сите резултати од посебните планови за спроведување на директивите (ППСД) (2017 год.);</li> <li>• Управување со проекти - зајакнување на административниот систем, воспоставување постапки за планирање, подготвување и спроведување на проекти, зајакнување на капацитетите за управување со средствата (2016-2018 год.);</li> <li>• Изработка на план за развој на институционалните капацитети за управување со животната средина и поддршка на политики (2015-2016 год.).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Зголемен степен на усогласеност на националното со законодавството на ЕУ;</li> <li>• Идентификувани акции, временска рамка, финансиски и човечки капацитети за спроведување на одредени директиви, преку развој на посебни планови за спроведување на директивите (ППСД);</li> <li>• Дефинирана инвестициска рамка преку развиена Стратегија за инвестиции во животната средина и финансирање;</li> <li>• Зајакнати административни капацитети преку воспоставување и спроведување на механизми за управување со проектен циклус;</li> <li>• Идентификувани потребите на капацитетите за управување со животната средина-развиена програма за обука („Training curriculum“).</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Број на донесени и изменети закони;</li> <li>• Број на подготвени и донесени подзаконски акти;</li> <li>• Број на донесени посебни планови за спроведување на директивите кои бараат транзициони периоди;</li> <li>• Подготвена и донесена Стратегија за инвестиции во животната средина и финансирање;</li> <li>• Изработен и донесен План за развој на институционални капацитети за управување со животната средина и поддршка на политиката;</li> <li>• Број на обучени државни службеници;</li> <li>• Број на изработени програми за обука.</li> </ul>	
<p><b>МЕРКА 1.2. Спроведување на законодавството во областите каде се</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности кои имаат за цел да го забрзаат процесот на</p>

<p><b>потребни значителни промени во апроксимацијата</b></p>	<p>транспозиција и спроведување во областите каде транзициони периоди не се можни или се многу ограничени, како и да го поддржат спроведувањето на законодавството во оние области каде се потребни значителни промени во постапувањето.</p>
<p><b>Активности - Природа</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Зајакнување на административните капацитети за управување со природа и заштитени подрачја (2015-2019);</li> <li>• Идентификација на посебни подрачја за заштита, кои ги вклучуваат сите автохтони видови и типови на живеалишта од Анекс I и живеалишта на видовите од Анекс II;</li> <li>• Спроведување на процесот за воспоставување на еколошка мрежа (Натура 2000) и нејзина функционална поврзаност, како и изработка на планови за управување со заштитени подрачја (2017-2020);</li> <li>• Воведување мониторинг на природни живеалишта и видови и утврдување на заштитени видови во Република Македонија (2020-2022);</li> <li>• Валоризација и ре-валоризација на природното наследство (2014-2020);</li> <li>• Изработка на Национална стратегија за природа (2015-2017).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Зајакнати административни капацитети за управување со природата и заштитените подрачја;</li> <li>• Идентификувани видови на живеалишта од национално и европско значење;</li> <li>• Избрани локации на еколошка мрежа Натура 2000 (Посебни подрачја за зачувување-ППЗ и Посебни заштитени подрачја-ПЗП);</li> <li>• Зајакнати капацитети за управување со заштитени подрачја;</li> <li>• Идентификувани загрозувани видови;</li> <li>• Утврдени мерки за заштита на видовите;</li> <li>• Воведен мониторинг на природните живеалишта и видови;</li> <li>• Идентификувани мерки и активности за заштита и промоција на природното наследство;</li> <li>• Воспоставена стратешка рамка за подобра заштита и унапредување на природата.</li> </ul>
<p><b>Активности - Води</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Изработка на планови за управување со речните сливови во согласност со Рамковната директива за води (со мерки за спроведување/2014-2018);</li> <li>• Изработка на планови за управување со ризик од поплави, во согласност со Директивата за поплави (со мерки за спроведување/2016-2018);</li> <li>• Зајакнување на административните капацитети за управување со водите преку телата за управување со речните сливови (систем за издавање дозволи и надзор/(2016-2020);</li> <li>• Изработка на физибилити студии и техничка документација за инфраструктурни проекти (2014-2020).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Подобрено планирање и воспоставување систем за управување со сливот на реката Вардар, Брегалница, Струмица и Црн Дрим, во согласност со барањата на РДВ;</li> <li>• Подобрено планирање на управување со ризикот од поплави преку развиени планови за управување со ризици од поплави;</li> <li>• Зајакнати административни капацитети за спроведување на РДВ;</li> <li>• Изработени физибилити студии и техничка документација за собирање и третман на отпадни води во Радовиш, Берово, Кичево, Куманово, Струмица, Битола, Тетово, Гостивар, Кавадарци, Дебар и за канализациона мрежа за Скопје.</li> </ul>
<p><b>Активности – Климатски промени</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Развој на правна и стратешка рамка за координирана климатска акција (2016-2018);</li> <li>• Зајакнување на административните капацитети за управување со климатските промени (2016-2018);</li> <li>• Воспоставување на систем за инвентаризација на стакленички гасови</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Воспоставена правна и стратешка рамка за прашањата кои треба да бидат опфатени, а кои произлегуваат од законодавството на ЕУ за клима;</li> <li>• Зајакнати национални капацитети за климатска акција;</li> <li>• Воспоставен функционален механизам за следење на емисиите на стакленички</li> </ul>

<p>(2016-2020);</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Воспоставување систем за мониторинг и процена на емисиите и за известување (2018-2020);</li> <li>• Имплементација на плановите за приспособување на секторите ранливи на климатските промени (2016-2022).</li> </ul>	<p>гасови;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Воведени институционални, правни и процедурални механизми за мониторинг на емисиите на стакленички гасови;</li> <li>• Подобрен капацитет за прилагодување кон климатските промени на ранливите сектори.</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Број на изработени планови за управување со заштитени подрачја, кои се од интерес за заедницата (потенцијални Натура 2000 подрачја);</li> <li>• Изработена Црвена листа на загрозени видови и Црвена книга;</li> <li>• Изработена програма за мониторинг на природните живеалишта и видови во Република Македонија;</li> <li>• Број на изработени студии за валоризација и ревалоризација;</li> <li>• Изработена Национална стратегија за природа;</li> <li>• Број на изработени планови за управување со речни сливови;</li> <li>• Број на изработени планови за управување со ризици од поплави;</li> <li>• Број на обучени државни службеници и други заинтересирани страни на локално ниво;</li> <li>• Број на изработени физибилити студии и техничка документација за собирање и третман на отпадни води;</li> <li>• Изработена долгорочна Стратегија и Закон за климатска акција;</li> <li>• Број на имплементирани мерки за прилагодување кон климатските промени.</li> </ul>	
<p><b>МЕРКА 1.3 Преземање мерки и активности во областите каде е потребно значителна промена во постапувањето, односно спроведувањето на законодавството</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности кои имат за цел да го подобрат спроведувањето на законодавството во приоритетните области.</p>
<p><b>Активности - Управување со отпад</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Поддршка при имплементација на новата Рамковна директива за отпад (2017);</li> <li>• Ревизија на регулативата за постапување со искористени возила и со другите посебни текови отпад (2017);</li> <li>• Ревидирање на Националната стратегија и Националниот план за управување со отпад во согласност со новата Рамковна директива за отпад и ажурирање на Планот за управување со електрична и електронска опрема (2017);</li> <li>• Изработка на регионални планови за управување со отпад (2014-2016);</li> <li>• Поддршка во управувањето со посебните текови отпад: селектирање, сепарација, рециклирање и сл.; постапување со искористени возила, отпадни масла и сл. како и донесување планови за управување со посебните текови отпад (2016-2020 год.);</li> <li>• Изработка на физибилити студии и техничка документација за инфраструктурни проекти (депонии, воспоставување на системи за собирање, селектирање и рециклирање на отпадот) (2014-2017).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Повисок степен на усогласеност на националното со законодавството на ЕУ;</li> <li>• Зајакнати административни капацитети за спроведување на Рамковната директива за отпад преку натамошен развој и спроведување на правната рамка;</li> <li>• Подобрен систем за третман на искористени возила и други посебни текови отпад;</li> <li>• Подобрена рамка и систем за управување со отпадот и планирање на посебни текови отпад, на национално и регионално ниво;</li> <li>• Подготвени физибилити студии и техничка документација за инфраструктурни проекти, кои се однесуваат на изградба на претоварни станици и депонии во регионите во Република Македонија.</li> </ul>
<p><b>Активности - Интегрирано спречување и</b></p>	<p><b>Резултати</b></p>

<p><b>контрола на загадувањето</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Поддршка во управувањето со емисиите од индустријата, спроведување на барањата од Директивата за индустриски емисии;</li> <li>• Зајакнување на инспекцискиот надзор на ИСКЗ инсталациите (2016-2020);</li> <li>• Поддршка во изработката на планови за спречување индустриски несреќи и обезбедување интегриран пристап за нивна евалуација и инспекција (2016-2018);</li> <li>• Поддршка за воведување на еколошко означување и EMAS (2017-2020).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Повисок степен на усогласеност на националното со законодавството на ЕУ;</li> <li>• Зајакнат инспекциски надзор над индустриските капацитети;</li> <li>• Идентификувани мерки и акции за заштита од индустриски несреќи;</li> <li>• Воведен EMAS и постапки за еколошко означување.</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Усвоен нов закон за отпад;</li> <li>• % на усогласеност на националното со законодавството на ЕУ за постапување со искористени возила и други посебни текови отпад;</li> <li>• % на селектиран и рециклиран отпад;</li> <li>• Ревидирана Национална Стратегија за управување со отпад;</li> <li>• Ревидиран Национален План за управување со отпад;</li> <li>• Ажуриран План за управување со електричен и електронски отпад;</li> <li>• Број на изработени регионални планови за управување со отпад за регионите во Република Македонија;</li> <li>• Усвоени планови за управување со посебни текови отпад;</li> <li>• Број на подготвени физибилити студии и техничка документација за инфраструктурни проекти кои се однесуваат на изградба на претоварни станици и депонии во регионите во Република Македонија;</li> <li>• Подготвен нов закон за големите инсталации;</li> <li>• Изработени планови за заштита од индустриски несреќи;</li> <li>• Број на EMAS сертификати;</li> <li>• Број на издадени интегрирани дозволи (ИСКЗ „recast“).</li> </ul>	
<p><b>МЕРКА 1.4. Преземање мерки и активности за транспозиција и спроведување во други области</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности кои имаат за цел да го подобрат транспонирањето и спроведувањето на законодавството во другите области од животната средина.</p>
<p><b>Активности - Управување со квалитетот на воздухот</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Понатамошно зајакнување на административните капацитети за подобро управување со квалитетот на воздухот (2014-2018);</li> <li>• Изработка на Национален план за заштита на воздухот (2017-2022);</li> <li>• Ревидирање на Националната програма за намалување на емисиите на загадувачки супстанции во воздухот (2016-2017);</li> <li>• Подобрување на инвентарот на емисии во воздухот, со акцент на секторите транспорт и земјоделство и воспоставување на нова Европска програма за мониторинг и евалуација (EMEP) мрежа;</li> <li>• Зајакнување на лабораториите за хемиски анализи поврзани со загадувањето на воздухот.</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Зајакнати капацитети за мониторинг на квалитетот на воздухот и емисии во воздухот, моделирање, управување со податоци и известување; изработка на плански документи и процена на влијанијата врз здравјето;</li> <li>• Подобрена стратешка рамка и систем за заштита на воздухот;</li> <li>• Идентификувани мерки и акции за намалување на емисиите на загадувачи во воздухот;</li> <li>• Подобрен инвентар на емисии во воздухот;</li> <li>• Воспоставени и подобрени методи за откривање на тешки метали, ПОЗ и ИОС.</li> </ul>



<p><b>Активности - Заштита од бучава</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Изработка на стратешки карти за бучава;</li> <li>• Изработка на акциони планови со програми на мерки за намалување на негативното влијание од бучавата (2018-2019).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Изработени стратешки карти за бучава и акциони планови со програми на мерки за намалување на негативните влијанија од бучавата.</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Број на обучени службеници;</li> <li>• Изработен Национален план за заштита на воздухот;</li> <li>• Ревидирана Национална програма за постепено намалување на емисиите на загадувачки супстанции во воздухот;</li> <li>• Зголемен % објавени податоци за емисии во воздух;</li> <li>• Хемиски лаборатории опремени со инструменти и материјали за анализа на тешки метали, ПОЗ и ИОС;</li> <li>• Број на изработени стратешки карти за бучава;</li> <li>• Број на изработени акциони планови со програми на мерки за намалување на негативните влијанија од бучавата.</li> </ul>	
<p><b>МЕРКА 1.5. Преземање мерки и активности за зајакнување на капацитетите за управување со информативните и мониторинг системи и пристап до информации</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности во насока на подобрување на состојбата со собирање и размена на информации од областа на животната средина, како и пристап до информации и зајакнување на капацитетите за користење на овие информации во процесот на донесување на одлуки.</p>
<p><b>Активности</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Изработка и/или надградување на програмите за мониторинг во приоритетни области на животната средина во согласност со барањата на ЕУ (2016-2020);</li> <li>• Надградување на Информативниот систем за животна средина за сите медиуми на животната средина (2019-2022);</li> <li>• Воспоставување на ефикасен систем на просторни податоци преку GEOPORTAL (2019-2022).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Идентификувани мерки и акции за мониторинг на површински и подземни води, природа, бучава и воздух;</li> <li>• Подобен централен Информативен систем за животна средина за сите медиуми на животната средина;</li> <li>• Подобрено просторно планирање и управување со просторни податоци.</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Усвоени програми за мониторинг на површински и подземни води, природа, бучава и воздух;</li> <li>• Број на собрани, обработени и објавени податоци за сите медиуми во животната средина;</li> <li>• Воспоставен GEOPORTAL.</li> </ul>	
<p><b>МЕРКА 1.6. Преземање на мерки и активности во другите области кои влегуваат во ЕУ законодавството од областа на животната средина</b></p>	<p>Оваа мерка опфаќа активности од другите области од Поглавјето 27 - животна средина.</p>
<p><b>Активности - Шумарство</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Спроведување инвентаризација на шумските екосистеми во Република Македонија (2018-2020);</li> <li>• Воспоставување на шумски информативен систем (2018-2020);</li> <li>• Спроведување на активности за зачувување на шумските живеалишта во подрачјата Натура 2000.</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Започната инвентаризација на шумите во Република Македонија;</li> <li>• Подобен систем за собирање и ширење/објавување на податоци за шумите;</li> <li>• Зголемен степен на зачувување на шумските живеалишта на подрачјата Натура 2000.</li> </ul>
<p><b>Активности - Хемикалии</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Воспоставена рамка за Регистар на</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Воспоставување на Регистар на хемикалии (2018)</li> </ul>	<p>хемикалии во Република Македонија.</p>
<p><b>Индикатори</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• % на површина опфатен со шумската инвентаризација;</li> <li>• Број на собрани и обработени податоци за шумите;</li> <li>• % на зачувани шумски живеалишта.</li> </ul>	
<p><b>2. ИНВЕСТИЦИИ ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА (2014-2020)</b></p>	
<p><b>Мерките за поддршка и спроведување на инвестиции во животната средина најмногу ќе бидат фокусирани во областите кои се однесуваат на управување со води и отпад, за приоритетни проекти, утврдени врз основа на критериуми за оцена на приоритетноста</b></p>	
<p><b>Активности - Води</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Изградба на системи за собирање и третман на отпадни води во насока на спроведување на Директивата за третман на урбани отпадни води (2014-2024): -Инфраструктурни објекти за собирање и третман на отпадни води за Прилеп, Кичево, Струмица, Радовиш, Тетово, Битола, Дебар, Кочани, Гевгелија, Делчево – канализациони системи за Прилеп, Куманово, Берово, Скопје, Кичево;</li> <li>• Изградба на водоснабдителни системи за спроведување на Директивата за вода за пиење за Тетово, Липково и Зајас и филтер станици за вода за Гостивар (2014-2020).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Подобрен и изграден систем за собирање и третман на урбани отпадни води;</li> <li>• Подобрен и изграден канализационен систем;</li> <li>• Подобрени и изградени водоснабдителни системи;</li> <li>• Подобар квалитет на водите за пиење и подобрени вредности на параметрите.</li> </ul>
<p><b>Активности - Отпад</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Воспоставување на интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад, заради имплементација на Директивата за депонии-изградба на избраните инфраструктурни објекти, затворање на неусогласените/дивите депонии и набавка на опрема за собирање и пренос на отпадот;</li> <li>• Изработка на план за депониите кои треба да бидат затворени, во согласност со барањата на Директивата, проекти за нивно затворање, како и спроведување на затворањето (2016-2017).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Подобрен систем за управување со отпад;</li> <li>• Воспоставен интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад-изградба на избраните инфраструктурни објекти, затворање на неусогласените/дивите депонии и набавка на опрема за собирање на отпадот;</li> <li>• Намалување на количините отпад кои се одлагаат на депониите.</li> </ul>
<p><b>Активности - Воздух</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Поставување на позадинска мониторинг станица за квалитет на воздух во рурална средина, во согласност со барањата на CAFÉ Директивата и ЕМЕР Протоколот.</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Подобрен мониторинг на квалитет на воздух.</li> </ul>
<p><b>Активности - Други области за инвестирање</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Отстранување на историското загадување на локации во Република Македонија (2014-2018).</li> </ul>	<p><b>Резултати</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Спроведување на активности за отстранување на историското загадување предизвикано од одложување на НСН изомери (алфа, бета и делта) и жива во ОХИС.</li> </ul>
<p><b>Индикатори</b></p>	

- Број на изградени инфраструктурни објекти за собирање и третман на отпадни води;
- Број на изградени, проширени и обновени канализациони системи;
- Зголемен % на параметри за квалитет на вода во согласност со националните стандарди за вода;
- Број на изградени интегрирани и финансиски самоодржливи системи за управување со отпад;
- % на редуцирани количини отпад кој се отстранува на депонии;
- Изработен план за затворање на депонии;
- Број на затворени депонии кои не работат во согласност со стандардите;
- % на деконтаминирани локации;
- Модернизирани позадински станици во рурални средини, опремени со инструменти во согласност со САФЕ Директивата и ЕМЕР Протоколот.

### 3. ГРАНТ ШЕМИ (2014-2020)

- Грант шеми за спроведување пилот мерки за одржливо управување со природни ресурси;
- Грант шеми за спроведување пилот мерки за климатски промени и енергетска ефикасност.

#### Резултати

- Зајакнати капацитети на корисниците на фондовите од грант шемите.

#### Индикатори

- % на имплементирани фондови;
- Број на вклучени корисници.